

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

UEF | SPATiA

ALUE- JA KUNTATUTKIMUSKESKUS

**ALKUVOIMA – ÄLYKÄS SOPEUTUMINEN
POHJOIS-KARJALAN MAASEUDULLA -HANKE**

Outokummun kuntaprofiili

**Simo Rautiainen, Arja Jolkkonen, Arja Kurvinen,
Virpi Lemponen, Antti Tiilikainen**

2023

maaseuturahasto

MAASEUTU 2020

SISÄLTÖ

1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ	4
2 VÄESTÖN MUUTOKSET	8
2.1 VÄESTÖMÄÄRÄ	8
2.2 IKÄRAKENNE	10
2.3 SYNTYVYYS JA KUOLLEISUUS	12
2.4 MUUTTOLIIKE	14
2.5 PÄÄASIALLINEN TOIMINTA JA KOULUTUS	16
2.6 KAUSIASUKKAAT	18
3 TYÖLLISTYMISMAHDOLLISUUDET	20
3.1 TYÖPAIKAT	20
3.2 TYÖVOIMA	29
4 PALVELUJEN TARVE JA SAAVUTETTAVUUS	37
5 KUNTATALOUS	41
6 STRATEGISET VALINNAT JA UUSIUTUMINEN	47

KARTAT

Kartta 1. Outokummun sijainti ja yhdyskuntarakenne. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	4
Kartta 2. Outokummun väestömäärä 1 km * 1 km -ruuduittain vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	5
Kartta 3. Outokummun väestömäärän muutos 1 km * 1 km -ruuduittain vuosina 2000–2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.	9
Kartta 4. Outokummun työpaikat kunnan osa-alueittain vuonna 2020 sekä työpaikkojen määrän muutos vuosina 2010–2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti	22
Kartta 5. Outokummun työllisen työvoiman työpaikkojen sijaintikunnat vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti	35
Kartta 6. Aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen maanteitä pitkin henkilöautolla sekä palvelualueiden (alue, jolta on lyhin matka ko. keskukseen) rajat. Lähde: Väylävirasto, Digiroad (maantieverkko).	40

KUVIOT

Kuvio 1. Outokummun väestömäärä 2000–2021 ja väestöennuste 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste	8
Kuvio 2. Outokummun väestönmuutokset vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet	10
Kuvio 3. Outokummun väestö ikäryhmittäin, väestön keski-ikä sekä väestöllinen huoltosuhde, lapsihuoltosuhde ja vanhushuoltosuhde vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste	11

Kuvio 4. Outokummun väestöpyramidit vuosina 2000 ja 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne	11
Kuvio 5. Outokummun luonnollinen väestönmuutos vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet	12
Kuvio 6. Syntyneiden määrä äidin iän mukaan Outokummussa vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet	12
Kuvio 7. 20–44-vuotiaiden naisten määrä ja osuus Outokummun väestöstä vuosina 2000– 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne	13
Kuvio 8. Kuolleiden määrä ikäryhmittäin sekä yleinen kuolleisuusluku Outokummussa vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet; Väestörakenne	13
Kuvio 9. Kuntien välinen nettomuutto ja nettomaahanmuutto vuosina 2000–2021 Outokummussa. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike	14
Kuvio 10. Kuntien välinen nettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2000–2021 Outokummussa. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike	15
Kuvio 11. Tulomuutto Outokumpuun lähtöalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike	16
Kuvio 12. Lähtömuutto Outokummusta tuloalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike	16
Kuvio 13. Outokummun väestö pääasiallisen toiminnan mukaan sekä taloudellinen huoltosuhde vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	17
Kuvio 14. Kausiasukkaiden määrä ja suhde vakituisten asukkaiden määrään Outokummussa vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit	19
Kuvio 15. Outokummun alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) määrä työnantajasektorin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	20
Kuvio 16. Outokummun alueella työssäkäyvät (työpaikat) työnantajasektorin ja sukupuolen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	21
Kuvio 17. Outokummussa asuva työvoima vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	29
Kuvio 18. Outokummun työllisyysaste sekä työttömien osuus työvoimasta vuosina 2000– 2020. Lähde: Tilastokeskus, StatFin, Kuntien avainluvut	32
Kuvio 19. Outokummussa asuvat työlliset työpaikan sijainnin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti	34
Kuvio 20. Outokummun alle 15-vuotiaan väestön ennustettu määrä ja osuus koko väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste	37
Kuvio 21. Syntyneiden sekä 6-, 7- ja 16-vuotiaiden ikäluokkien ennustettu koko Outokummussa vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne	38
Kuvio 22. 65 vuotta täyttäneiden ennustettu määrä ja osuus Outokummun väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne	39
Kuvio 23. Outokummun kuntakonsernin kertynyt ylijäämä ja omavaraisuusaste vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot	42
Kuvio 24. Outokummun kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin vuosina 2016– 2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot	43
Kuvio 25. Outokummun tuloveroaste sekä verotulot vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot	44

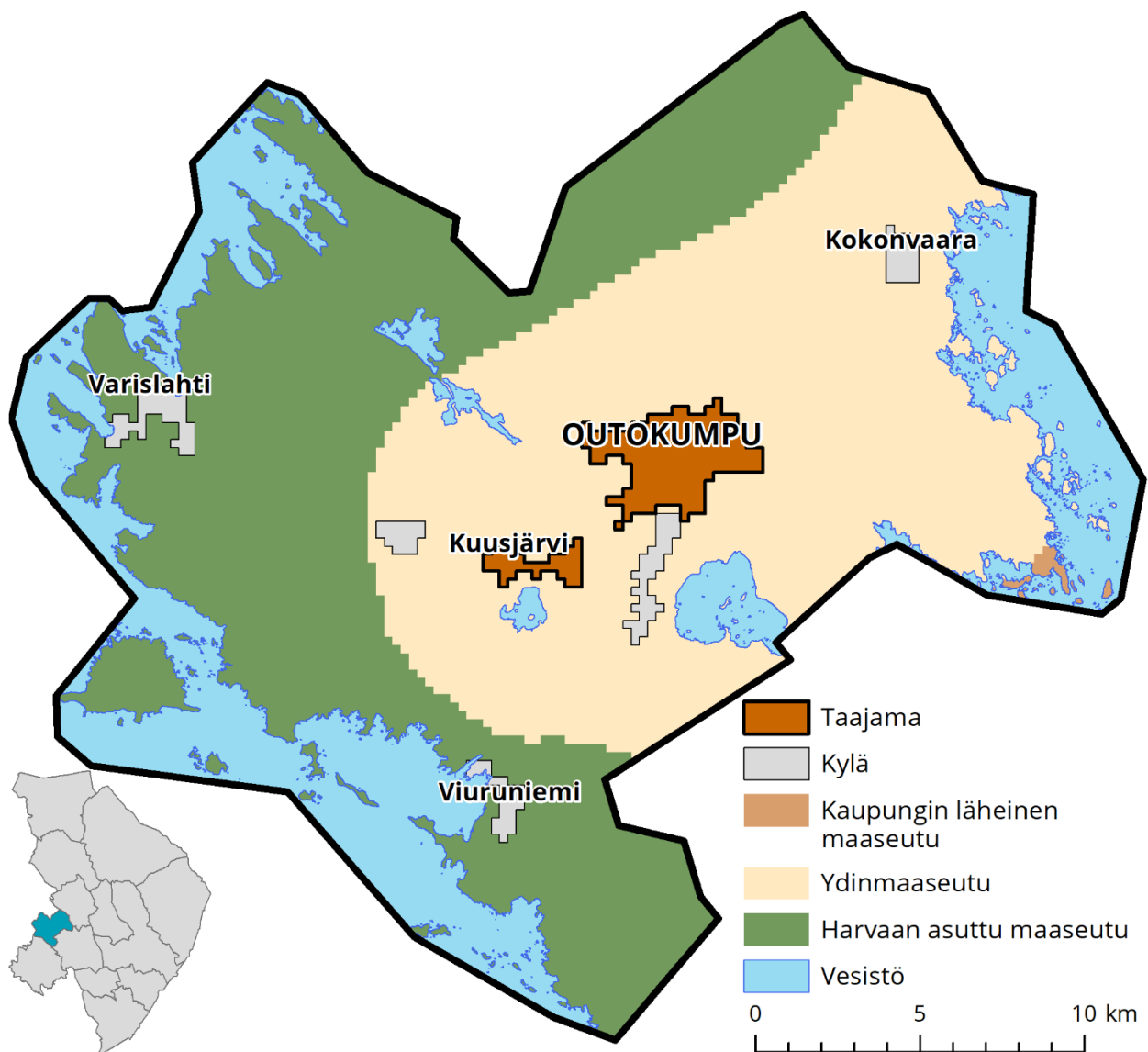
Kuvio 26. Outokummun kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut vuosina 2016–2021. Vuoteen 2018 asti on huomioitu ainoastaan konsernin lainakanta, vuodesta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot .	45
Kuvio 27. Outokummun suhteellinen velkaantuneisuus vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot .	46

TAULUKOT

Taulukko 1. Outokummun väestön tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne, Kuntien avainluvut; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet .	7
Taulukko 2. Outokummun 15–64-vuotias väestö korkeimman suoritettun koulutusasteen ja ikäryhmän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Väestön koulutusrakenne .	18
Taulukko 3. Outokummun työpaikat pääelinkeinon ja kunnan osa-alueen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti .	22
Taulukko 4 Outokummun työpaikat toimialoittain ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Taulukossa on korostettu Pohjois-Karjalan älykkään erikoistumisen alat sekä muut paikallisesti merkittävät toimialat. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit .	23
Taulukko 5. Yritysten toimipaikat Outokummussa toimialoittain vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto . (. = salattu tieto).....	25
Taulukko 6. Outokummun yritysten koko henkilöstön määrän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto .	26
Taulukko 7. Outokummun työpaikkaomavaraisuus toimialan ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit .	27
Taulukko 8. Outokummun alueella työssäkäyvät kotikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti . (*prosenttia alueella työssäkäyvistä)	28
Taulukko 9. Outokummun työllinen työvoima ammattiaseman ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti .	30
Taulukko 10. Outokummun työllinen työvoima toimialan ja korkeimman suoritettun koulutusasteen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti .	31
Taulukko 11. Työttömyys Outokummussa lokakuussa 2020,2021 ja 2022. Lähde: TEM, Työväilytilasto .	33
Taulukko 12. Outokummun työllinen työvoima työpaikan sijaintikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti . (* prosenttia työllisestä työvoimasta)	36
Taulukko 13. Outokummun asukkaiden aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen henkilöautolla vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR; Väylävirasto, Digiroad.	40
Taulukko 14. Outokummun kuntakonsernin taloudelliset tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot; Tilastokeskus, Kuntien avainluvut .	41

1 TOIMINTAYMPÄRISTÖ

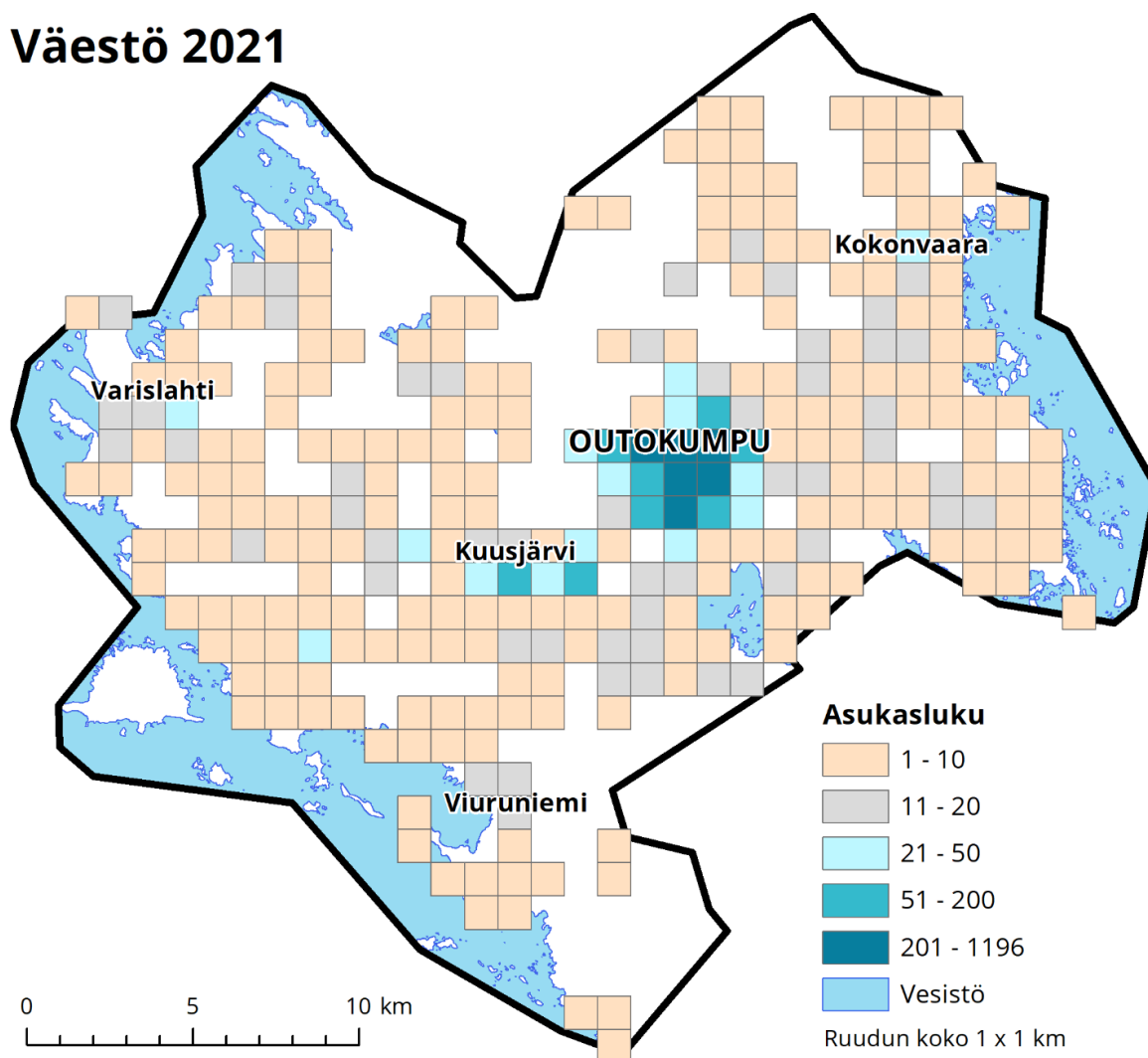
Outokummun kaupunki on 6 500 asukkaan kunta Pohjois-Karjalassa. Outokummusta tuli kauppala vuonna 1968 ja kaupunki vuonna 1977. Se sijaitsee maakunnan länsirajalla Pohjois-Savon maakunnan rajalla. Matkaa Outokummun keskustaajamasta maakuntakeskus Joensuuhun on maantietä pitkin 45 kilometriä matka-ajan ollessa hieman yli puoli tuntia. Outokumpu on pinta-alaltaan maakunnan pienin kunta, ja kunnan sisäiset etäisyydet ovat lyhyet. Outokummun keskustaajaman ympäristö on SYKE:n (2013) paikkatietopohjaisessa kaupunki-maaseutuluokituksessa luokiteltu ydinmaaseudeksi muun kunnan ollessa harvaan asuttua maaseutua. Luokituksen maantieteellisen epätarkkuuden takia aivan kunnan itäisin nurkka, Viinijärven rannassa, on määrittynyt kaupungin läheiseksi maaseudeksi, mutta käytännössä alueen voidaan katsoa olevan ydinmaaseutua. SYKE:n (2013) määritelmän mukaan ydinmaaseudulla maankäyttö on intensiivistä ja alkutuotanto vallitseva työllistäjä tai toiminnot ovat muuten monipuoliset. Harvaan asuttu maaseutu puolestaan on paikalliselta elinkeinorakenteeltaan yksipuolista ja väestömäärältään harvaan asuttua aluetta, jonka yleisin maankäyttöluokka on metsä tai suo. (Kartta 1.)

Kartta 1. Outokummun sijainti ja yhdyskuntarakenne. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Outokummun asutus on keskittynyt vahvasti kunnan keskustaajamaan ja sen välittömään läheisyyteen. Keskustaajamassa asui vuonna 2021 reilut 4 300 asukasta. Kunnan toisen taajaman, Kuusjärven, asukasmäärä oli vajaat 250 henkilöä. Outokummun taajama-aste oli 71,1 prosenttia, mikä oli lähes maakunnan keskitasoa (Taulukko 1). Taajamien ulkopuolella kunnan asutus on harvaa ja hajanaista. Haja-asutus on painottunut valtatie 9:n sekä Polvijärventien suuntaisesti. Kunnan pohjoisosissa sekä eteläkulmalla on laajoja asumattomia alueita. Outokummun asuttujen 1x1 kilometrin -väestöruutujen keskimääräinen asukasmäärä oli 22 henkilöä ja asukasmäärän mediaani kuusi henkilöä. 72 prosentissa asutuista ruuduista asui korkeintaan kymmenen henkilöä. (Kartta 2.)

Väestö 2021

Kartta 2. Outokummun väestömäärä 1 km * 1 km -ruuduittain vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Taulukossa 1 esitetään Outokummun, Pohjois-Karjalan ja koko Suomen väestön tunnuslukuja. Koko Pohjois-Karjalan ja koko maan vertailulukuihin vaikuttaa oleellisesti väestöltään kasvavien kaupunkialueiden ja kaupungin läheisen maaseudun väestön suuri osuus. Paikatietopohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan Pohjois-Karjalan väestöstä lähes 60 prosenttia asui vuonna 2020 kaupunkialueilla tai kaupungin läheisellä maaseudulla. Koko maan vastaava luku oli 79 prosenttia. Kuntapohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan Joensuussa ja kaupunginläheisen maaseudun kunnissa – Kontiolahdella ja Liperissä – asui 64 prosenttia Pohjois-Karjalan väestöstä. Harvaan asutun maaseudun ja ydinmaaseudun kunnissa lähtömuutto, alhainen syntyvyys, työikäisen väestön vähäisyys sekä 65 vuotta

täyttäneiden suuri osuus vaikuttavat huomattavasti väestörakenteeseen, työllisyyteen, työttömyyteen, palvelutarpeisiin ja kunnan talouteen.

Vuosina 2000–2021 Outokummun väkiluku pienentyi viidenneksellä. Väestön vähenemistä selittää syntyvyyttä suurempi kuolleisuus sekä muuttoliike. Vaikka lähtömuutto on ollut voimakasta, on kuntaan myös muuttanut uusia asukkaita. Puolet Outokummun asukkaista on syntyperäisiä outokumpulaisia. Lähtömuuton voimakkuutta kuvaa se, että vain 30 prosenttia syntyperäisistä outokumpulaisia asuu edelleen syntymäkunnassaan. (Taulukko 1.)

Pohjois-Karjalassa lasten (alle 15-vuotiaiden) osuus väestöstä oli koko maata (15,4 %) alhaisempi. Lasten osuus väestöstä oli Outokummussa (13,2 %) lähes sama kuin koko Pohjois-Karjalassa (13,4 %). Pohjois-Karjalassa myös 15–64-vuotiaiden osuus väestöstä on pienempi kuin koko maassa (62 %) keskimäärin. Outokummun väestöstä oli 15–64-vuotiaita 53 prosenttia ja Pohjois-Karjalassa 59 prosenttia. Outokumpulaisten keski-ikä (48,9 vuotta) oli kolme vuotta korkeampi kuin maakunnan väestön keski-ikä vuonna 2021. Pohjoiskarjalaisien keski-ikä oli reilut kaksi vuotta koko maan väestön keski-ikää korkeampi. Outokummun väestöllinen huoltosuhde oli 88,7 ja koko Pohjois-Karjalan 70,4. Sataa outokumpulaista työikäistä kohden oli 25 lasta ja 64 65 vuotta täyttänyttä. Outokummun sairastavuusindeksi oli 139,6. Pohjois-Karjalan sairastavuus (120,6) on koko maata (100) suurempaa. (Taulukko 1.)

Pohjois-Karjalan 15 vuotta täyttäneestä väestöstä 74 prosenttia oli suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon, mikä vastasi koko maan keskimääräistä osuutta. Outokumpulaisista perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus oli 71 prosenttia. Ammatillisten tutkinnojen lisäksi ammatillisella koulutuksella, joka ei ole tutkintoon tähtäävää (esim. osa työvoimakoulutuksesta), on tärkeä rooli työvoiman osaamisen kehittämisessä. Pohjois-Karjalassa on järjestetty paljon myös ei-tutkintotavoitteista työvoimakoulutusta.

Outokumpulaisista 18–64-vuotiaista kuului vuonna 2020 pääasiallisen toiminnan mukaan työvoimaan (työlliset + työttömät) 75 prosenttia. Vastaava osuus oli Pohjois-Karjalassa 77 prosenttia ja koko maassa 80 prosenttia. Työttömyys on ollut Pohjois-Karjalassa pitkään maan korkeinta. Vuonna 2020 pohjoiskarjalaisista työvoimaan kuuluneista oli työttömänä 16,9 prosenttia ja outokumpulaisista 21,5 prosenttia. Myös koko maassa työttömien osuus oli suhteellisen korkea (13,5 %) koronapandemian vuoksi. Työllisyysaste (työllisten osuus 18–64-vuotiaista) oli Outokummussa 58,3, mikä oli viisi prosenttiyksikköä koko Pohjois-Karjalan lukua alhaisempi. Outokummun koko väestöstä 62 prosenttia oli työvoiman ulkopuolella. Tätä selittää pitkälti se, että yli 38 prosenttia Outokummun väestöstä oli eläkeläisiä. Myös koko Pohjois-Karjalassa eläkeläisten osuus väestöstä oli korkea (31,6 %) koko maahan (26 %) verrattuna. Taloudellinen huoltosuhde, joka kuvaa kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohti, oli Outokummussa 233,9 ja koko Pohjois-Karjalassa 175,4. (Taulukko 1.)

Vain harva outokumpulainen puhuu äidinkielenään jotain muuta kuin suomen kieltä. Vieraskielisiä oli vuonna 2021 väestöstä 4,2 prosenttia ja heistä lähes kaksi kolmasosaa oli venäjänkielisiä. Vieraskielisten osuus väestöstä oli maakunnan keskiarvoa pienempi. Suurin osa outokumpulaisista kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon (67,5 %). Outokummun alueella toimii ortodoksinen seurakunta ja siellä sijaitsee myös ortodoksinen kirkko. Muihin kuin evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluvien osuus (8 %) oli hieman maakunnallista keskiarvoa suurempi. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Outokummun väestön tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne, Kuntien avainluvut; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet¹.

Väestön tunnusluvut 2021	Outo- kumpu	Pohjois- Karjala	Suomi
Väestö	6 506	163 281	5 548 241
Muutos 2000–2021	-1 649	-12 906	367 126
Muutos 2000–2021, %	-20,2	-7,3	7,1
Naisten osuus, %	50,0	50,2	50,6
Alle 15-vuotiaiden osuus, %	13,2	13,4	15,4
15–64-vuotiaiden osuus, %	53,0	58,7	61,6
65 vuotta täyttäneiden osuus, %	33,8	27,9	23,1
Keski-ikä, molemmat sukupuolet	48,9	46,2	43,6
Väestöllinen huoltosuhde	88,7	70,4	62,4
Lapsihuoltosuhde	25,0	22,9	25,0
Vanhushuoltosuhde	63,7	47,5	37,5
Suomenkielisten osuus, %	95,7	95,5	86,5
Ruotsinkielisten osuus, %	0,1	0,1	5,2
Vieraskielisten osuus, %	4,2	4,4	8,3
Venäjänkielisten osuus, %	2,7	2,4	1,6
Ulkomaalaistaustaisten osuus, %	4,3	4,4	8,5
Ev.lut. kirkkoon kuuluvien osuus, %	67,5	69,3	66,6
Muihin uskontokuntiin kuuluvien osuus, %	8,3	6,6	2,8
Uskontokuntiin kuulumattomien osuus, %	24,1	24,1	30,6
Vähintään toisen asteen tutkinon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä, % (2020)	71,1	74,5	74,2
Korkea-asteen tutkin. suorittaneita 15 v. täyttäneistä, % (2020)	19,0	27,0	32,6
18–64-vuotiaiden työvoimaosuus, % (2020)	74,5	76,8	80,4
18–64-vuotiaiden työllisyysaste, % (2020)	58,3	63,6	69,5
18–64-vuotiaiden työttömyysaste, % (2020)	21,5	16,9	13,5
Työvoiman ulkopuolella olevien osuus, % (2020)	61,9	56,3	52,4
Eläkeläisten osuus väestöstä, % (2020)	38,3	31,6	26,0
Taloudellinen huoltosuhde (2020)	233,9	175,4	142,2
Sairastavuusindeksi, ikävakioitu (2019)	139,6	120,6	100,0
Alueella syntyneitä, jotka ovat Suomen väestössä	11 057	210 300	5 073 464
Asuinalueellaan syntyneiden osuus, %	50,5	73,1	42,6
Syntymäalueellaan asuvien osuus, %	29,7	56,8	46,5
Väestötiheys, as./km ²	14,6	8,7	18,3
Taajama-aste, % (2020)	71,1	73,0	86,6
Sisemmällä kaupunkialueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	19,5	37,4
Ulommalla kaupunkialueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	18,9	23,9
Kaupungin kehysalueella asuvien osuus, % (2020)	0,0	11,3	10,8
Maaseudun paikalliskeskuksissa asuvien osuus, % (2020)	0,0	7,1	5,5
Kaupungin läheisellä maaseudulla asuvien osuus, % (2020)	0,0	10,1	7,1
Ydinmaaseudulla asuvien osuus, % (2020)	88,9	15,6	9,3
Harvaan asutulla maaseudulla asuvien osuus, % (2020)	10,0	16,5	4,8

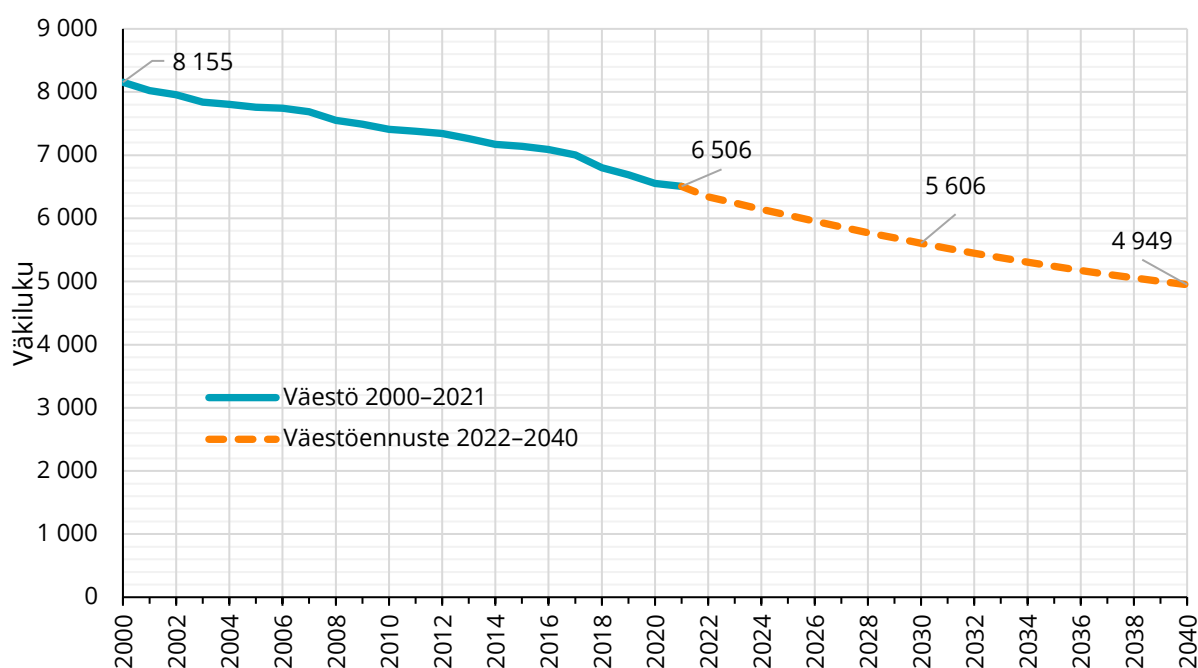
¹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>; Kuntien avainluvut: <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>; Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. THL:n ikävakioitu sairastavuusindeksi, Viitattu 14.9.2022.

2 VÄESTÖNMUUTOKSET

Väestönmuutoksia kuvataan seuraavaksi väestö- ja ikärakenteen kehityksellä sekä muutto- liikkeen vaikutuksilla. Väestömäärä vähenee sekä tulomuuttoa suuremman lähtömuuton että syntyvyyden alenemisen vuoksi. Viimeaikainen voimakas lähtömuutto vaikuttaa nopeasti väestömäärän vähenemisenä ja jo vuosikymmeniä jatkunut nuorten ja nuorten aikuis- ten poismuutto ilmenee alhaisena syntyvyytenä ja väestön vanhenemisena (Copus ym. 2021²). Väestörakenne kuvataan ikä- ja koulutusrakenteella sekä väestön pääasiallisella toi- minnalla.

2.1 VÄESTÖMÄÄRÄ

Outokummun väkiluku vähentyi vuosina 2000–2021 yhteensä 1 649 henkilöllä. Vuonna 2000 asukkaita oli 8 155 ja vuoden 2021 lopussa 6 506. Väestö vähentyi 20 vuodessa viidennek- sellä (–20 %). Vuotuinen vähenemä oli 15–200 henkilöä eli 0,2 prosentista lähes kolmeen prosenttiin. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Outokummun väestön määrä vä- henee edelleen. Ennusteen mukaan vuonna 2030 outokumpulaisia on noin 5 600 ja vuonna 2040 noin 4 950 henkilöä. Väestön määrä vähentyisi seuraavan 20 vuoden aikana melkein 1 560 henkilöllä eli lähes 24 prosentilla. Ennusteen mukaan väestön väheneminen hidastuu siten, että vuotuinen vähenemä olisi 80 henkeä (–1,5 %) vuonna 2030 ja 50 henkeä (–1 %) vuonna 2040. (Kuvio 1.)

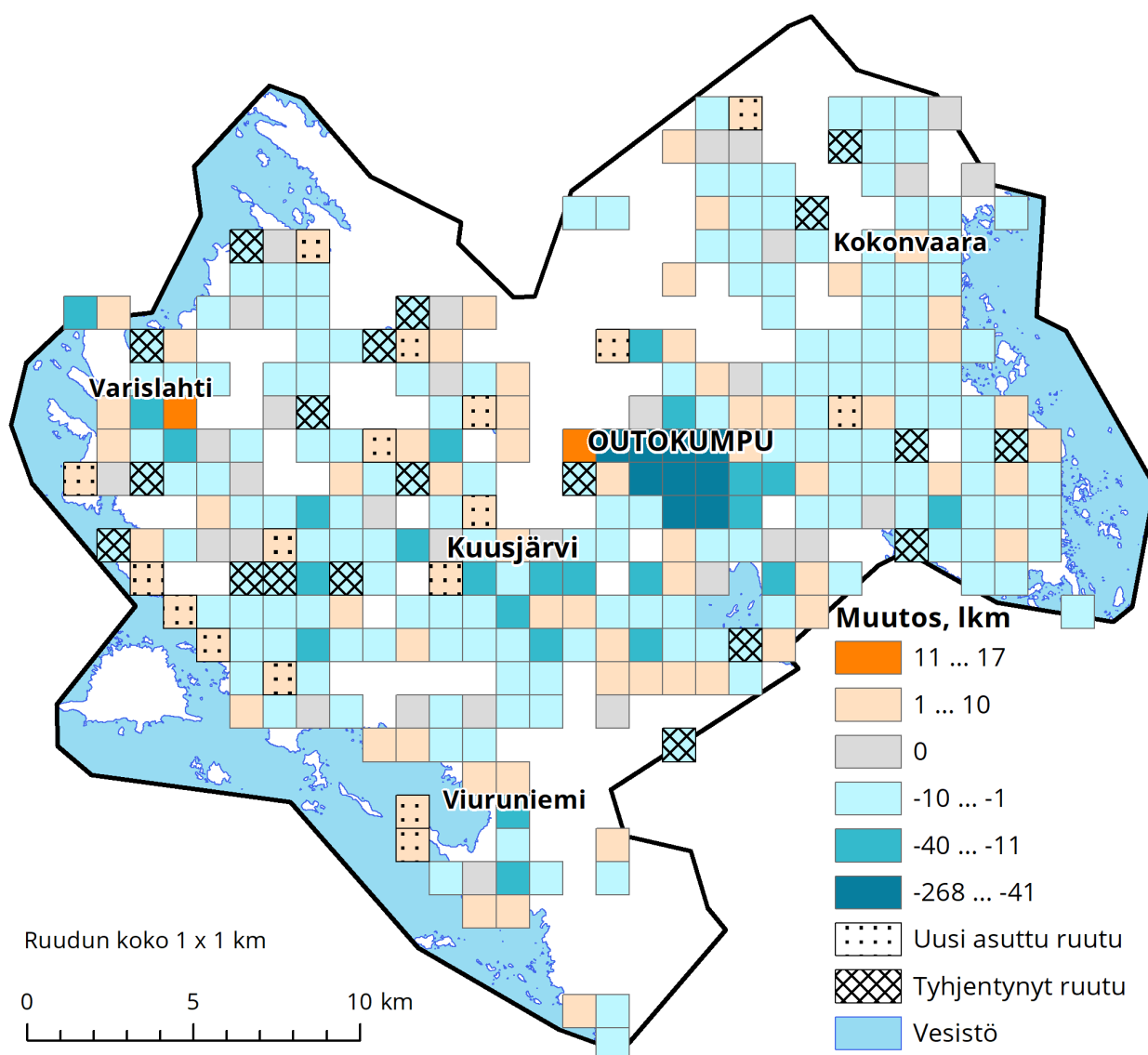

Kuvio 1. Outokummun väestömäärä 2000–2021 ja väestöennuste 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väes- töennuste³.

² Copus, A., Kahila, P., Dax, T., Kovács, K., Tagai, G., Weber, R., Grunfelder, J., Meredith, D., Ortega-Reig, M. & Piras, S. (2021). European shrinking rural areas: Key messages for a refreshed long-term vision. Terra: Revista De Desarrollo Local (8), 280–309. <http://dx.doi.org/10.7203/terra.8.20366>

³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Vii- tattuu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>

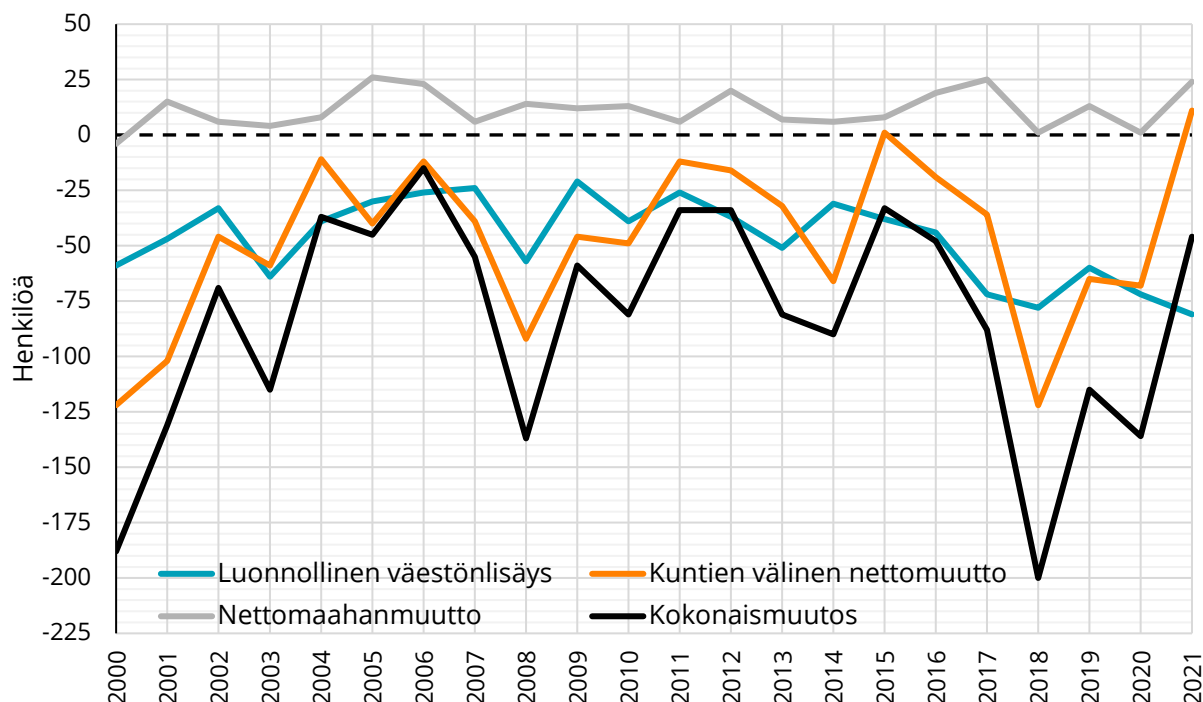
Väestönmuutos on kohdellut Outokummun osa-alueita eri tavoin alueellisen vaihtelun ollessa varsin suurta. Väestö on vähentynyt kaikkialla kunnassa, ja vuonna 2000 asutuista 1 x 1 km -väestöruuduista 69 prosentissa väkiluku pienentyi vuoteen 2021 tultaessa. Yhteensä näiden ruutujen väkiluku pieneni reilulla 1 900 henkilöllä. Eniten väestö vähentyi keskustaajamassa, jossa väki vähentyi 21 vuodessa 1 100 henkilöllä eli 20 prosentilla. Myös Kuusjärvellä ja pienemmissä kyläkeskittymissä väestö vähentyi merkittävästi. Suhteellisesti eniten väkiluku pienentyi haja-asutusalueilla. Seitsemän prosenttia vuonna 2000 asutusta ruuduista oli vuonna 2021 tyhjentynyt kokonaan asukkaista. Outokummussa on myös alueita, enimmäkseen haja-asutusalueella sekä aivan keskustaajaman reunalla, joiden väestömäärä kasvoi viimeisen 21 vuoden aikana. Vuonna 2000 asutuista ruuduista väkiluku kasvoi 20 prosentissa vuoteen 2021 tultaessa ja kymmenessä prosentissa väkimäärä pysyi samana. Lisäksi sivukylillä, pääasiassa vesistöjen äärellä, 17 aiemmin asumaton ruutu sai ensimmäiset asukkaansa. Kasvaneissa ruuduissa väkimäärä kasvoi yhteensä 282 henkilöllä. (Kartta 3.)

Kartta 3. Outokummun väestömäärän muutos 1 km * 1 km -ruuduittain vuosina 2000–2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR.

Outokummussa väestön vähenemisen suurimpina syinä ovat olleet syntyvyyttä suurempi kuolleisuus ja lähtömuutto. Outokummusta muutti pois vuosina 2000–2020 vuosittain 10–

120 henkilöä enemmän kuin sinne muutti. Vain vuosina 2015 ja 2021 Outokumpu sai hie-
man muuttovoittoa. Nettomaahanmuutto oli pääasiallisesti positiivista, mutta pientä eikä
se riitä paikkaamaan väestön vähenemistä. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Outokummun väestönmuutokset vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet⁴.

2.2 IKÄRAKENNE

Vuosina 2000–2021 Outokummun väkiluku pienentyi viidenneksellä. Samanaikaisesti kun-
talaisten keski-ikä nousi 42,2:sta 48,9 vuoteen. Ikäryhmittäin tarkasteltuna väestönmuutos
oli kaksijakoista. Lasten ja työikäisten määrä vähentyi, mutta ikääntyneiden määrä kasvoi.
Alle 15-vuotiaiden määrä vähentyi melkein 500 henkilöllä eli 36 prosentilla. 15–64-vuotiai-
den määrä vähentyi 1 800 henkilöllä eli 34 prosentilla. Sen sijaan 65 vuotta täyttäneiden
määrä kasvoi 640 henkilöllä eli 41 prosentilla. Outokummun väestöllinen huoltosuhde heik-
keni 55,4:stä 88,7:ään vuosina 2000–2021. Vanhushuoltosuhde⁵ yli kaksinkertaistui, ja
vuonna 2021 kunnassa oli 100 työikäistä kohden 63,7 vähintään 65-vuotiaista henkilöä. Lap-
sihuoltosuhde oli 25,0 vuonna 2021. (Kuvio 3.)

Outokummun ikärakenne muuttui huomattavasti vuodesta 2000 vuoteen 2021. Alle 5-vuo-
tiaiden määrä väheni lähes puolella vuoteen 2021 mennessä. Alle 15-vuotiaiden osuus kun-
nan väestöstä pienentyi 17 prosentista 13 prosenttiin vuosina 2000–2021. Nuorten 20–35-
vuotiaiden aikuisten määrä väheni 24 prosentilla. Työikäisten (15–64-vuotiaiden) osuus kun-
nan väestöstä vähentyi 64 prosentista 53 prosenttiin. Sen sijaan samalla ajanjaksolla 65
vuotta täyttäneiden osuus väestöstä kasvoi 19 prosentista 34 prosenttiin. Vuonna 2021 vä-
estön ikärakenne oli vinoutunut, sillä alle 50-vuotiaiden ikäluokat olivat pienempiä kuin niitä
noin 30 vuotta vanhemmat ikäluokat. (Kuvio 3, Kuvio 4)

⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/synt>

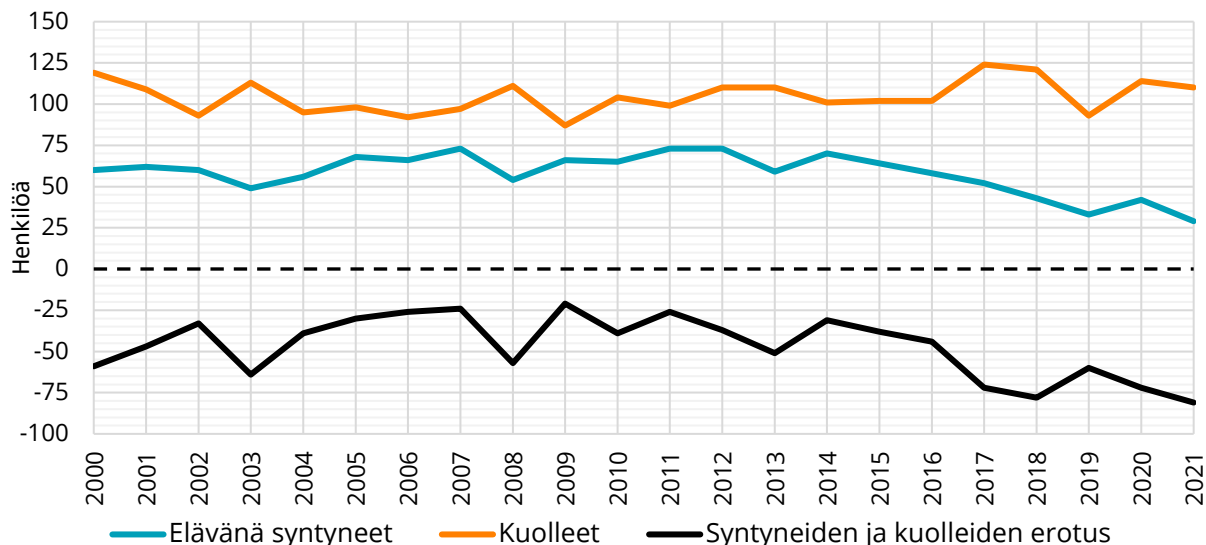
⁵ Vanhushuoltosuhde kuvaa vähintään 65-vuotiaiden lukumäärän suhdetta työikäiseen eli 15–64-vuotiaaseen väestöön. Lapsihuoltosuhde kuvaa alle 15-vuotiaiden lukumäärän suhdetta työikäisen (15–64-vuotiaaseen) väestön määrään.

⁷ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

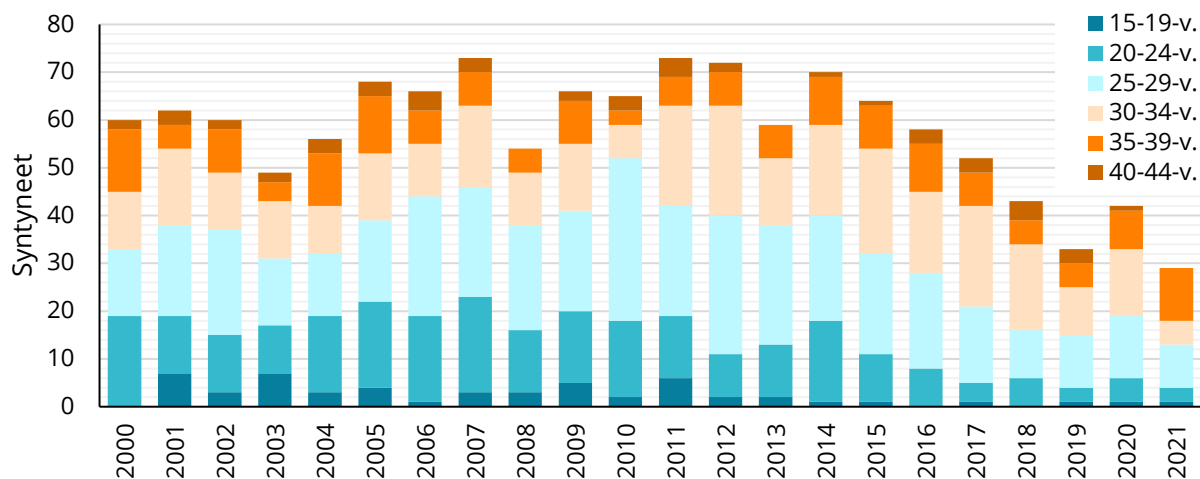
2.3 SYNTYVYYS JA KUOLLEISUUS

Outokummussa syntyy vähemmän ihmisiä kuin kuolee. Vuosina 2000–2021 syntyi yhteensä 1 275 lasta ja kuoli 2 304 henkilöä. Kunnan väkiluku vähentyi 21 vuodessa kuolleiden enemmyyden takia 1 029 asukkaalla. Väestön väheneminen voimistui 2010-luvulla syntyneiden määrän vähenemisen vuoksi. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Outokummun luonnollinen väestömuutos vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet⁸.

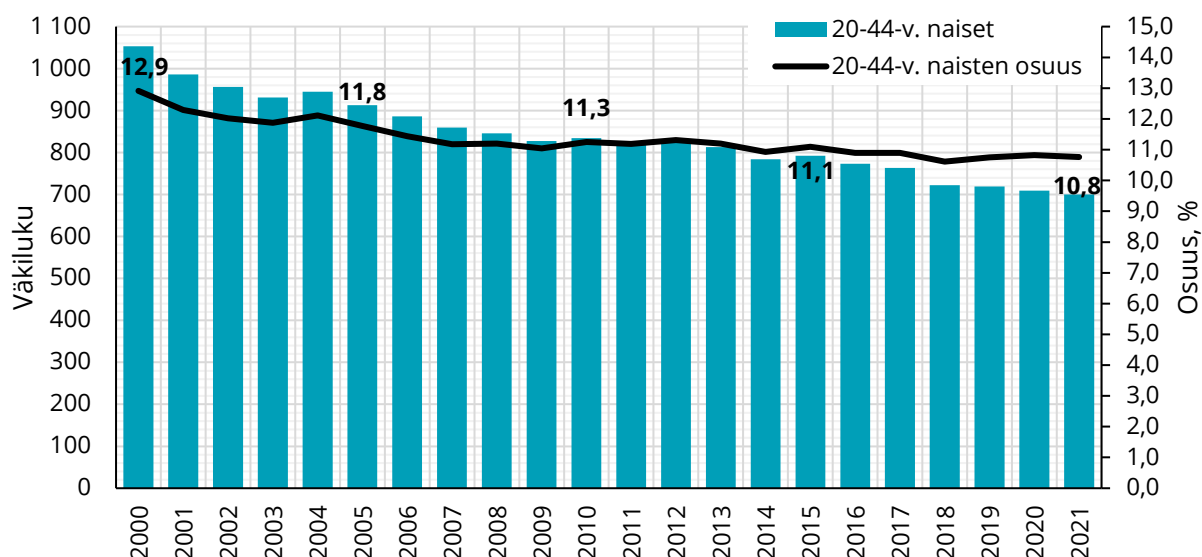
Syntyneiden määrä vaihteli vuosittain, mutta 2010-luvulla trendi oli laskeva. 2000-luvun alkuvuosina Outokummussa syntyi vuosittain 55–68 lasta. Vuosikymmenen vaihteessa syntyneiden määrä oli hetkellisesti 60–70 syntynyttä lasta vuosittain, mutta 2020-luvun vaihteessa syntyi enää 30–40 lasta vuodessa. Syntyvyyden pienentymisen syynä oli 20–44-vuotiaiden naisten määrän vähentyminen kolmanneksella. Vuonna 2000 ikäryhmään kuului hieman yli tuhat, mutta vuonna 2021 enää 700 naista. Samanaikaisesti 20–44-vuotiaiden naisten osuus väestöstä pienentyi 13 prosentista 11 prosenttiin. (Kuvio 6, Kuvio 7.)

Kuvio 6. Syntyneiden määrä äidin iän mukaan Outokummussa vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Syntyneet⁹.

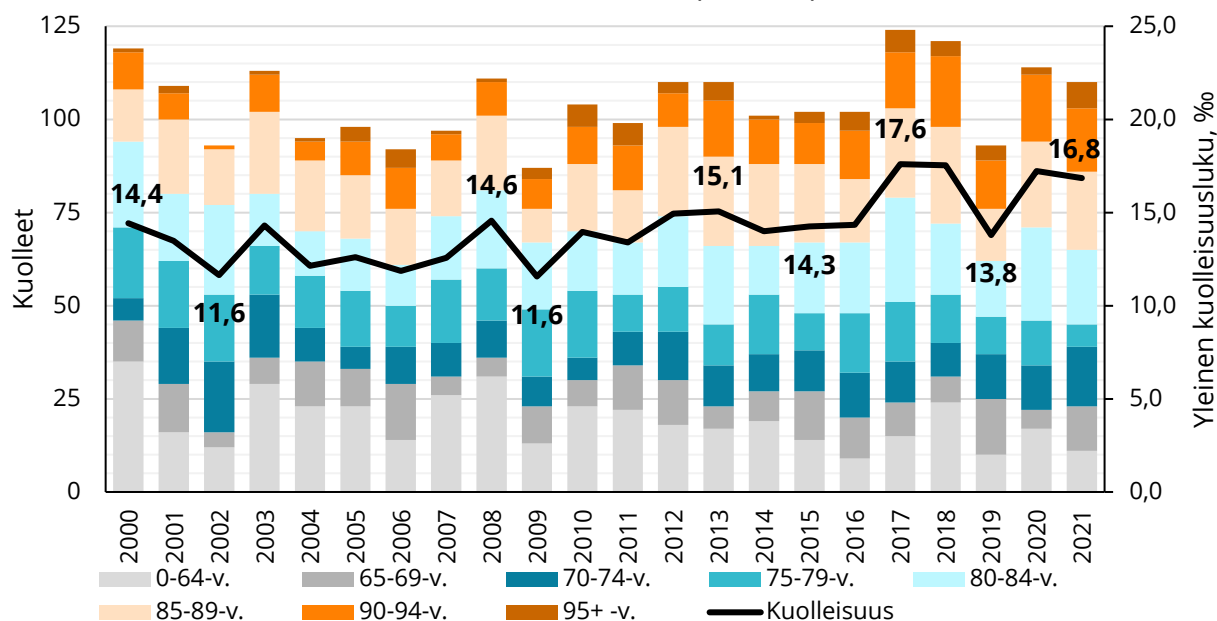
⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-2529. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/kuolleet>

⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Syntyneet [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/syntyneet>

Kuvio 7. 20-44-vuotiaiden naisten määrä ja osuus Outokummun väestöstä vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Väestörakenne¹⁰.

Vuosina 2000–2021 kuolleiden määrä vaihteli 90–125 välillä. Outokummun yleinen kuolleisuusluku (kuolleiden osuus kunnan keskiväkiluvusta) kasvoi tarkasteluajanjaksolla 14 promillesta 17 promilleen¹¹. Tätä selittää kuolleiden määrän pysyminen samansuuruisena sekä kunnan väkiluvun väheneminen, mikä kasvattaa kuolleiden osuutta väestöstä. Ikäryhmittäin tarkasteltaessa on havaittavissa, että väestö vanheni ja että väestön elinikä kasvoi. 2000-luvun alussa kuolleita oli ikääntyneiden ikäryhmistä määrällisesti eniten 80–84-vuotiaissa, ja 2020-luvun taitteessa kuoli eniten 85–89-vuotiaita. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Kuolleiden määrä ikäryhmittäin sekä yleinen kuolleisuusluku Outokummussa vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Kuolleet; Väestörakenne¹².

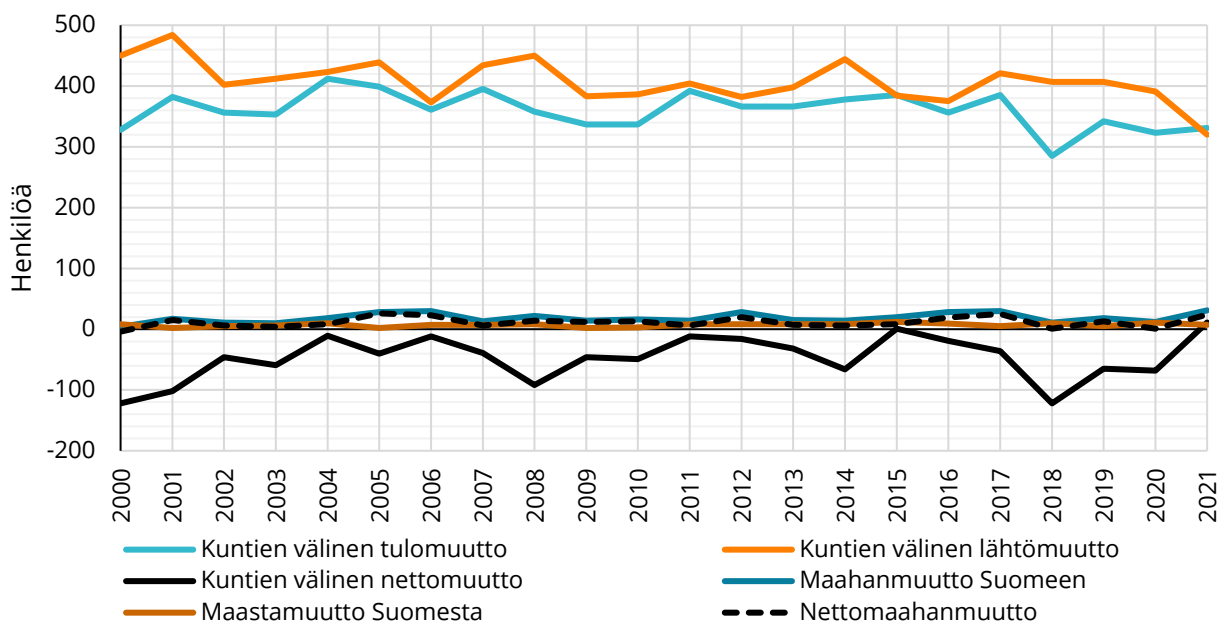
¹⁰ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

¹¹ Yleinen kuolleisuusluku on väkilukuun suhteutettu tunnusluku, joka ilmoittaa kuolleiden määrän keskiväkiluvun 1000 henkeä kohden.

¹² Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolleet [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-2529. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/kuol>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

2.4 MUUTTOLIIKE

Outokumpu on muuttotappiokunta eli lähtömuuttajia on enemmän kuin tulomuuttajia. Vuosina 2000–2021 Outokumpuun muutti muualta Suomesta 7 927 henkilöä, ja Outokummusta muualle Suomeen muutti 8 969 henkilöä. Kuntien välisestä muutosta kertyi muuttotappiota 21 vuodessa yhteensä 1 042 henkilöä, ja vuotuinen muuttotappio vaihteli kymmenen ja 120 muuttajan välillä. Vuosina 2015 ja 2021 kuntien välinen nettomuutto oli positiivista. Tulomuutto oli vuosina 2000 ja 2021 lähes samalla tasolla, mutta lähtömuutto vähenyi ajanjaksolla. Outokummun nettomaahanmuutto oli lähes joka vuosi positiivista, mutta vähäistä. (Kuvio 9.)

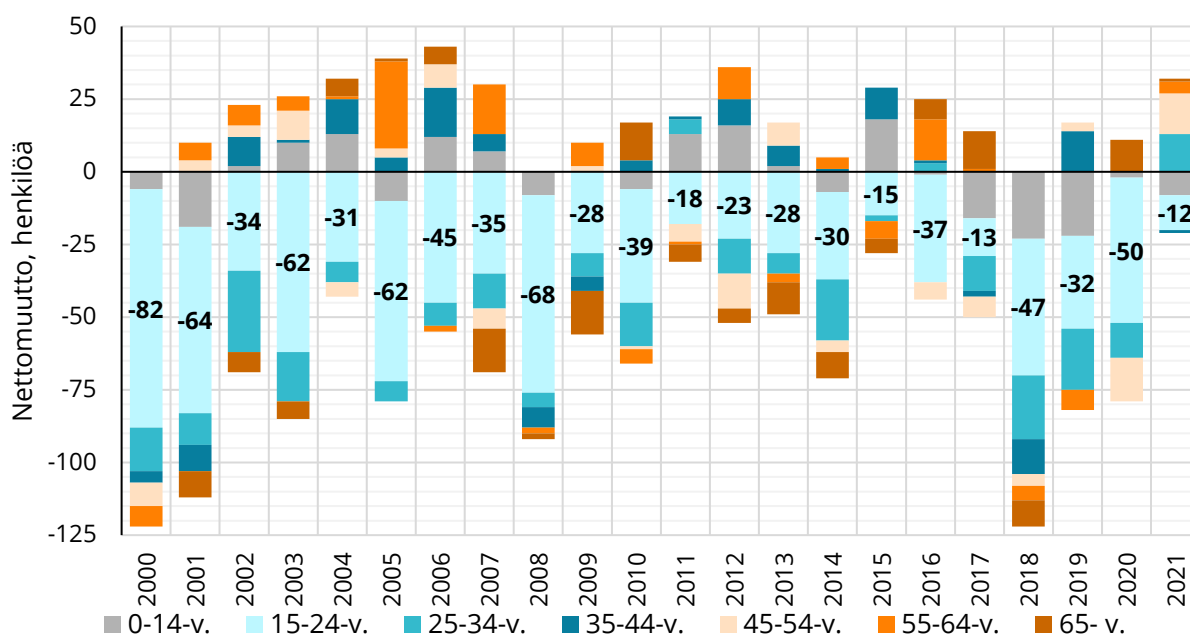
Kuvio 9. Kuntien välinen nettomuutto ja nettomaahanmuutto vuosina 2000–2021 Outokummussa. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹³.

Outokummusta muualle Suomeen muuttaneista suurin osa oli nuoria. Vuosina 2000–2021 kuntien välinen muuttotappio 15–24-vuotiaiden ryhmässä oli 855 henkilöä. Tämä ikäryhmä muuttaa kaikista eniten, sillä se oli suurin sekä tulo- (38 %) että lähtömuuttajissa (43 %). Myös lasten (–35) sekä 25–34-vuotiaiden ryhmissä (–221) kokonaisnettomuutto oli negatiivista tarkasteluajanjaksolla. 25–34-vuotiaat olivat toiseksi suurin ryhmä tulo- ja lähtömuuttajissa. Heidän osuutensa oli 20 prosenttia sekä lähtö- että tulomuuttajista. Eniten muuttovoittoa kertyi 55–64-vuotiaiden (70 henkilöä) ja 35–44-vuotiaiden (59) ryhmissä. (Kuvio 10.)

Muuttajien pääasiallista toimintaa tarkastellaan tässä vuositason (pääasiallinen toiminta vuoden lopussa). Vuosina 2010–2020 tulo- ja lähtömuuttajista kolmasosa oli työllisiä (pääasiallinen toiminta vuoden lopussa). Tällä ajanjaksolla kuntaan muuttaneista 1 144 ja kunasta poismuuttaneista 1 479 oli muuttovuoden lopussa pääasialliselta toiminnaltaan työllisiä. Outokumpuun muuttaneista oli työttömiä noin 530 (14 % tulomuuttajista) ja poismuuttaneista 770 (18 %), nettomuuton ollessa –240 henkilöä. Eläkeläisiä Outokumpuun muutti noin 430 (11 %) ja pois Outokummusta muutti 400 (9 %), joten muuttovoitto oli 30 henkilöä. Lähtömuuttajista toiseksi suurin ryhmä oli opiskelijat ja koululaiset, joita muutti pois melkein tuhat henkilöä (23 % lähtömuuttajista). Saman ryhmän tulomuuttajia oli melkein 1 100

¹³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

henkilöä eli muuttovoitto oli lähes sata henkilöä. Lapsia Outokumpuun muutti 444 ja pois 468, joten tämän ryhmän nettomuuton oli negatiivista (–24 henkilöä). Lähtö- ja tulomuuttajien sukupuolijakauma oli vain hieman miesvoittainen. Miehiä oli 52,2 prosenttia tulomuuttajista ja 51,3 prosenttia lähtömuuttajista. (Tilastokeskus, Muuttaneiden taustatiedot¹⁴.)

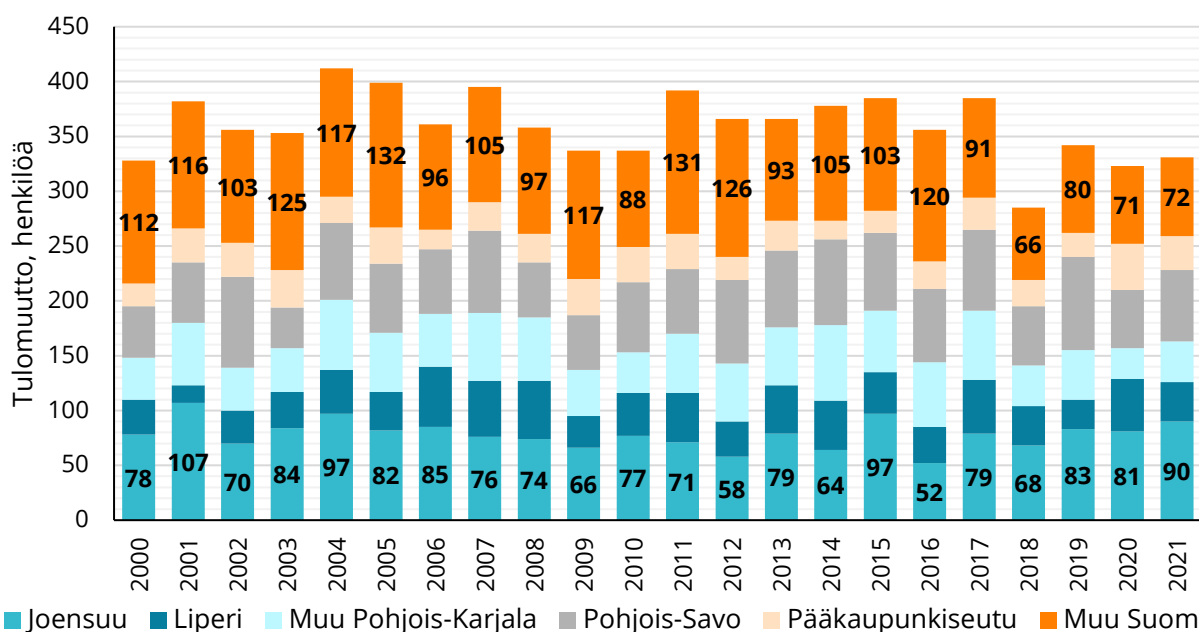
Kuvio 10. Kuntien välinen nettomuutto ikäryhmittäin vuosina 2000–2021 Outokummussa. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁵.

Valtaosa Outokumpuun vuosina 2000–2021 muuttaneista yli 7 900 henkilöstä muutti lähi-alueilta. Tulomuuttajista lähes puolet (46 %) tuli Pohjois-Karjalasta. Tulijoista 22 prosenttia muutti Joensuusta, 11 prosenttia Liperistä ja 14 prosenttia muualta Pohjois-Karjalasta. Muista maakunnista merkittävin lähtöalue oli Pohjois-Savo (18 % tulomuuttajista) ja siellä erityisesti Kuopio (7 %). Tulijoista kahdeksan prosenttia muutti pääkaupunkiseudulta ja 29 prosenttia muualta Suomesta. (Kuvio 11.)

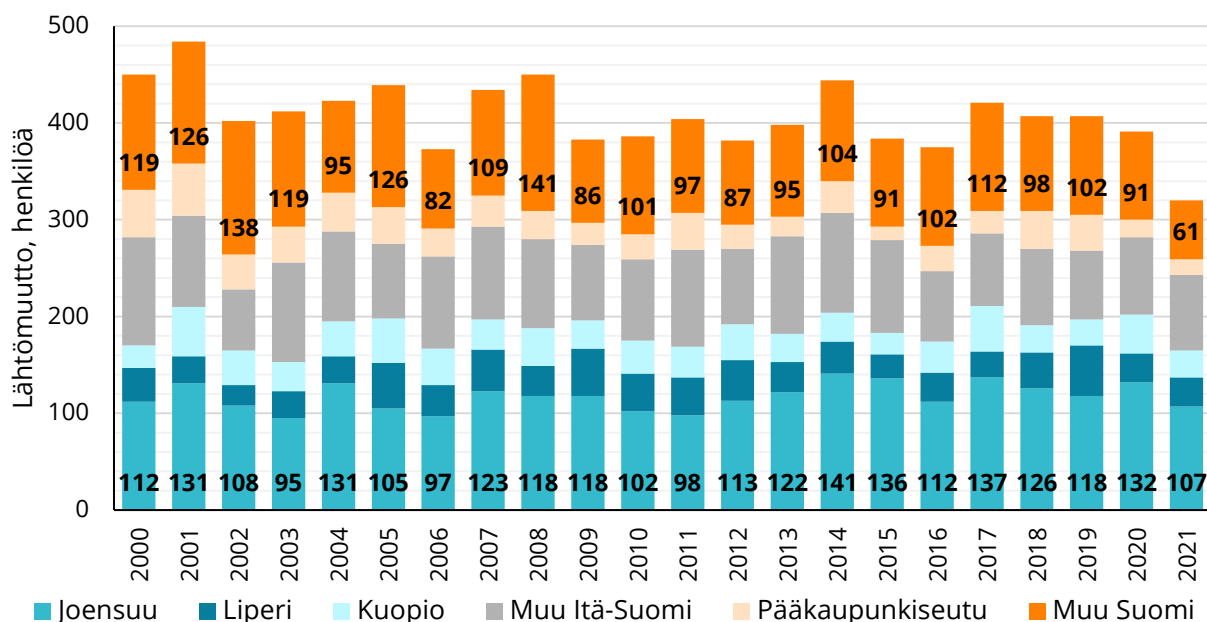
Lähtömuutto Outokummusta suuntautui pitkälti samoille alueille kuin mistä Outokumpuun muutettiin. Lähtijöistä Joensuuhun muutti 29 prosenttia ja Liperiin sekä Kuopioon kumpaankin kahdeksan prosenttia. Lähtömuutosta 21 prosenttia suuntautui muualle Itä-Suomeen (Pohjois-Karjala, Pohjois-Savo, Etelä-Savo). Pääkaupunkiseudulle suuntasi kahdeksan prosenttia ja muualle Suomeen 25 prosenttia lähtömuuttajista. (Kuvio 12.)

¹⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_muuttaneet/index.html

¹⁵ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [[Viitattu: 26.9.2022]]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

Kuvio 11. Tulomuutto Outokumpuun lähtöalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁶.

Kuvio 12. Lähtömuutto Outokummusta tuloalueen mukaan vuosina 2000–2021. Lähde: Tilastokeskus, Muuttoliike¹⁷.

2.5 PÄÄASIAINEN TOIMINTA JA KOULUTUS

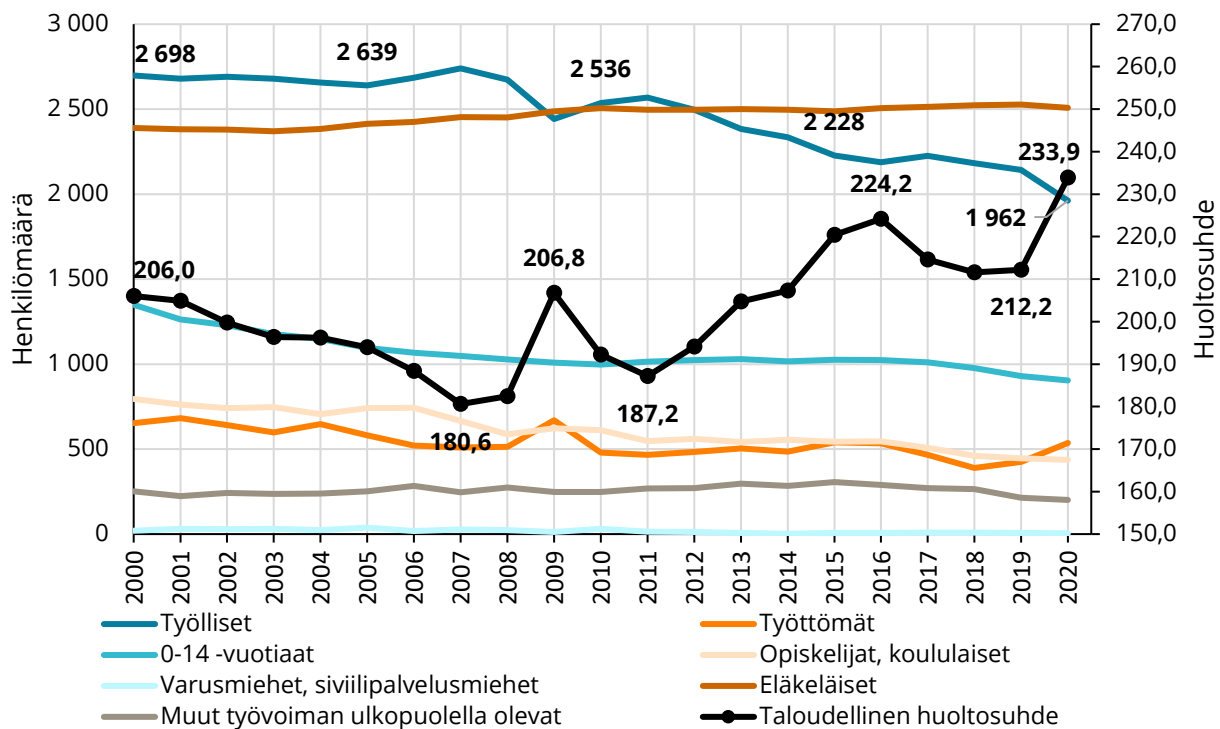
Väestö jaetaan pääasiallisen toiminnan perusteella työvoimaan ja työvoiman ulkopuolella oleviin. Työvoimaan kuuluvat työlliset ja työttömät. Outokummussa työllisten määrä vähenyi vuosina 2000–2020 noin 740 henkilöillä (–27 %). Taloudellinen huoltosuhde, joka kuvaa kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohti, heikentyi Outokummussa. Vuonna 2001 kunnassa oli sataa työllistä kohden 206 työvoiman

¹⁶ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

¹⁷ Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-6766. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 26.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/muuti>

ulkopuolella olevaa ja vuonna 2020 luku oli 234. Suurin syy taloudellisen huoltosuhteen heikentymiselle oli työllisten määrän nopea väheneminen. Eläkeläisten määrä lisääntyi hieman, vaikka kunnan väestö muuten vähentyi voimakkaasti. (Kuvio 13.)

Väestörakenteen muutoksen myötä työllisten lisäksi myös työelämän ulkopuolella olevien ryhmien koko pienentyi. Eläkeläisten määrässä oli hienoista nousua. Lasten määrä vähentyi kolmanneksella ja koululaisten ja opiskelijoiden määrä 45 prosentilla. Työttömien määrä vähentyi lähes viidenneksellä. Työllisten määrän merkittävä väheneminen 2010-luvulla yhdessä eläkeläisten määrän hienoisen nousun kanssa olivat tärkeimmät tekijät Outokummun taloudellisen huoltosuhteen heikentymiselle. (Kuvio 13.)

Kuvio 13. Outokummun väestö pääasiallisen toiminnan mukaan sekä taloudellinen huoltosuhde vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti¹⁸.

Vuonna 2020 Outokummun työikäisestä väestöstä (15–64-vuotiaat) suurin ikäryhmä oli 55–64-vuotiaat, joita oli 29 prosenttia. Pienin ikäryhmä oli 20–24-vuotiaat, joiden osuus työikäisistä oli kahdeksan prosenttia. Työikäisten koulutusta tarkastellaan korkeimman suoritettun tutkinnon mukaisesti. Kaikista työikäisistä 20 prosenttia oli suorittanut korkeakoulututkinnon. Korkeakoulutettujen osuus oli suurin 45–54-vuotiaiden (30 %), 35–44-vuotiaiden (27 %) ja 55–64-vuotiaiden (25 %) ryhmissä. Enintään toisen asteen koulutuksen suorittaneita oli kaikista työikäisistä 57 prosenttia. 20–24-vuotiaista heidän osuutensa oli 71 prosenttia ja 25–34-vuotiaissa 67 prosenttia. Vanhemmissa ikäryhmissä osuus oli 57–62 prosenttia. Alle 20-vuotiaista valtaosa on opiskelijoita ja koululaisia ja siten ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa. Muista ryhmistä pelkästään perusasteen suorittaneiden osuus oli suurin 20–24-vuotiaissa (27 %) ja 25–34-vuotiaissa (20 %). (Taulukko 2.)

¹⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

Taulukko 2. Outokummun 15–64-vuotias väestö korkeimman suoritettun koulutusasteen ja ikäryhmän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Väestön koulutusrakenne¹⁹.

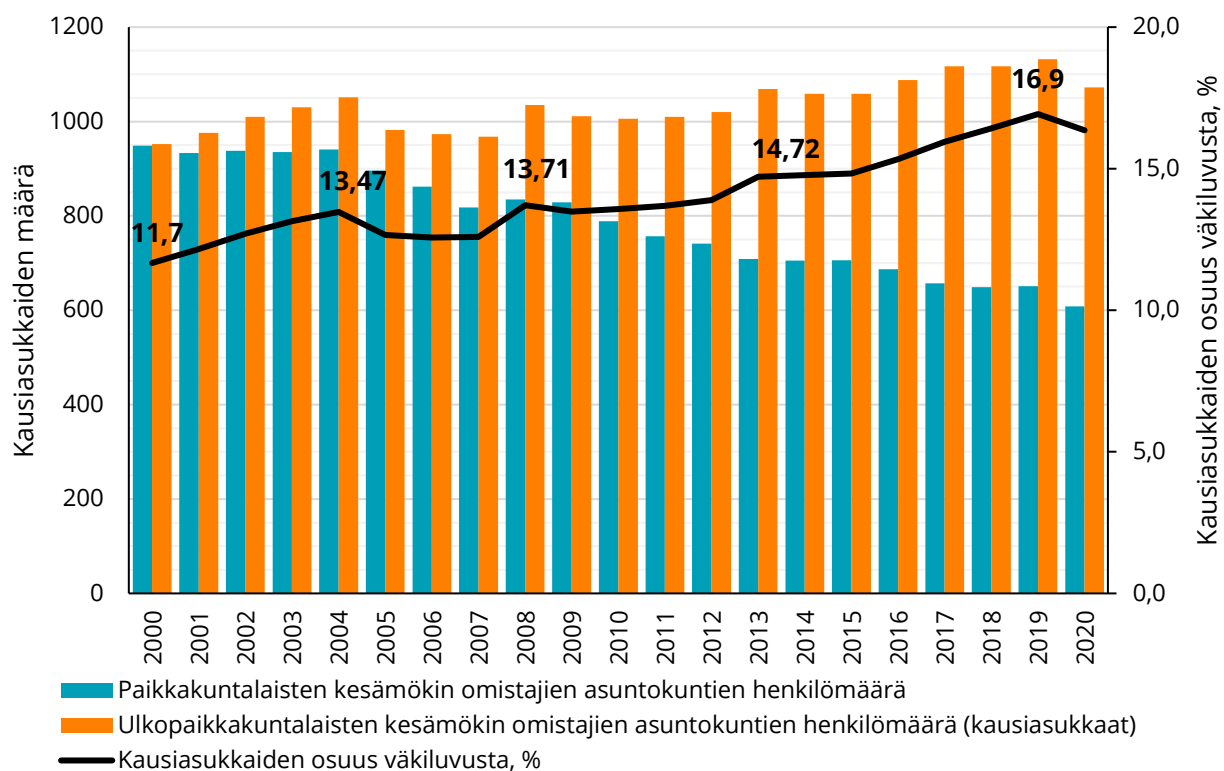
Koulutusaste	N	Ikäryhmä, %						
		15–19	20–24	25–34	35–44	45–54	55–64	15–64
Ei perusasteen jälkeistä tutkintoa	777	91,4	26,9	20,4	13,5	13,3	13,2	22,3
Toinen aste	1 998	8,6	71,6	66,8	59,8	56,9	61,5	57,3
Alin korkea-aste	242	0,0	0,0	0,2	1,2	13,1	14,7	6,9
Alempi korkeakouluaste	307	0,0	1,5	9,5	18,1	10,3	5,7	8,8
Ylempi korkeakouluaste	150	0,0	0,0	3,0	6,7	5,9	4,8	4,3
Tutkijakoulutusaste	10	0,0	0,0	0,2	0,7	0,5	0,1	0,3
Yhteensä N/%	3484	100	100	100	100	100	100	100

2.6 KAUSIASUKKAAT

Outokummussa, kuten muissakin väestöään menettävissä kunnissa, kausiasukkaiden merkitys kasvaa. Outokummussa kausiasukkaiden määrä (ulkopaikkakuntalaisten vapaa-ajan asunnon omistajien asuntokuntien henkilömäärä) kasvoi 180 henkilöllä (19 %) vuosina 2000–2019. Samalla ajanjaksolla paikkakuntalaisten vapaa-ajan asukkaiden määrä vähentyi 300 henkilöllä (–31 %). Kausiasukkaiden määrän kasvua selittää se, että ulkopaikkakuntalaisten omistamien kesämökkien määrä kasvoi 32 prosentilla vuosina 2000–2019. Oletettavaa on myös, että osasta paikkakuntalaisista vapaa-ajan asuntojen omistajista on muutto- liikkeen myötä tullut ulkopaikkakuntalaisia kausiasukkaita. Kausiasutuksen kasvu yhdessä vakituisen väestön määrän vähenemisen kanssa kasvatti kausiasukkaiden vakituiseen väestöön suhteutettua osuutta 12 prosentista 17 prosenttiin vuosina 2000–2019. Vuonna 2020²⁰ Outokummussa tilastoitujen kesämökkien ja sitä kautta kausiasukkaiden määrä vähentyi, mutta tähän vaikutti rakennusluokituksen tilastoinnin muutokset. (Kuvio 14.)

¹⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön koulutusrakenne [verkojulkaisu]. ISSN=1799-4586. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 10.10.2022]. Saantitapa: <https://www.stat.fi/tilasto/vkour>

²⁰ Tilastokeskuksen rakennusten tilastoissa otettiin vuonna 2021 käyttöön Rakennusluokitus 2018. Uudessa luokituksessa kesämökkien laskentatapa uudistui, mikä selittää pudotuksen vuoden 2020 mökkimäärässä.

Kuvio 14. Kausiasukkaiden määrä ja suhde vakituisten asukkaiden määrään Outokummussa vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit²¹.

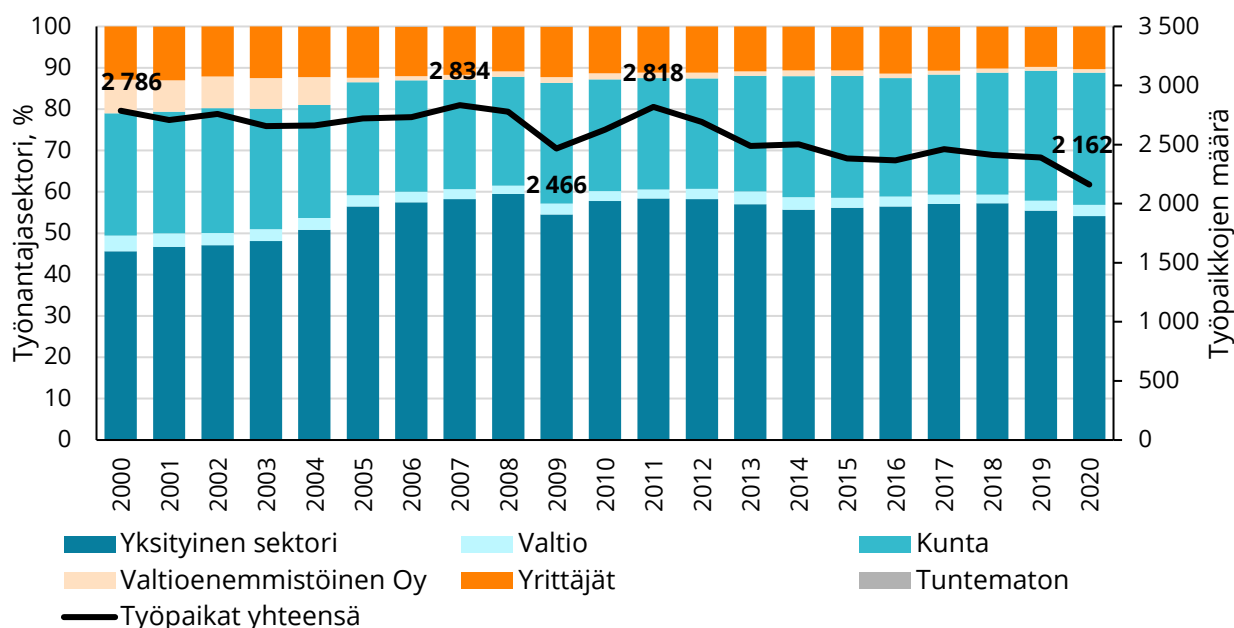
²¹ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

3 TYÖLLISTYMISSMAHDOLLISUUDET

3.1 TYÖPAIKAT

Kuten väestö, myös työpaikkojen (alueella työssäkäyvien) määrä vähentyi Outokummussa vuosina 2000–2020. Parhaimmillaan 2000-luvun loppupuolella Outokummun alueella kävi työssä 2 800 henkilöä, mutta vuoteen 2020 mennessä alueella työssäkäyvien määrä vähentyi noin 2 160 henkilöön. Alueella työssäkäyvien määrä vähentyi 20 vuodessa hieman yli viidenneksellä (624 henkilöllä). Eniten työpaikkoja (209; –92 %) vähentyi valtioenemmistöisistä osakeyhtiöistä. Kuntasektorilta hävisi 132 (–16 %), yksityiseltä sektorilta sata (–8 %) ja valtiota 47 työpaikkaa (–44 %). Yrittäjien määrä vähentyi 135:llä (–38 %). (Kuvio 15, Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto.)

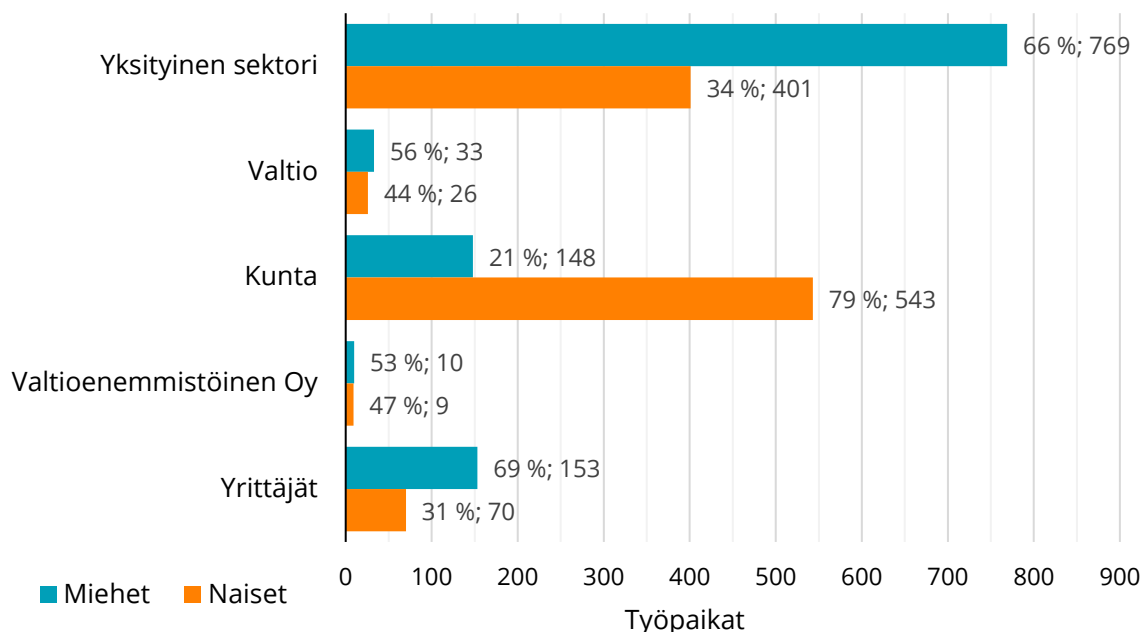
Työnantajasektoreiden osuudet työpaikoista muuttuivat jonkin verran vuosina 2000–2020. Suurin kasvu oli yksityisen sektorin työpaikkojen osuudessa, 46 prosentista 54 prosenttiin. Suurin vähennys oli valtioenemmistöisten osakeyhtiöiden osuudessa, joiden osuus työpaikoista pienentyi kahdeksasta prosentista alle prosenttiin ja valtion työpaikkojen osuus pienentyi yhden prosenttiyksikön. Kuntasektorin osuus työpaikoista kasvoi 30 prosentista 32 prosenttiin. Yrittäjien osuus alueella työssäkäyvistä vähentyi 13 prosentista kymmeneen prosenttiin. (Kuvio 15.)

Kuvio 15. Outokummun alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) määrä työnantajasektorin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti²².

Outokummun alueella työssäkäyvistä oli miehiä 51 prosenttia. Naisten työpaikat keskittyivät kuntasektorille ja yksityiselle sektorille. Miehet työllistyivät eniten yksityiselle sektorille, ja kuntasektorilla ja yrittäjinä toimi lähes yhtä paljon alueella työssäkäyvistä. Alueella työssäkäyvien työnantajasektorit eriytyivät sukupuolen mukaan siten, että kuntasektori oli naisvaltainen (naisia 79 %) ja yksityinen sektori oli miesvaltainen (miehiä 66 %). Myös yrittäjistä suurin osa (69 %) oli miehiä. (Kuvio 16.)

²² Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

Kuvio 16. Outokummun alueella työssäkäyvät (työpaikat) työnantajasektorin ja sukupuolen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti²³.

Outokummun työpaikat olivat vuonna pääasiassa palvelualoilla (57 %) ja jalostuksessa (38 %). Alkutuotannon osuus oli neljä prosenttia ja työpaikoista yhden prosentin toimiala oli tuntematon. Työpaikoista 75 prosenttia (1 612) sijaitsi keskustaajamassa ja sen lähiympäristössä. Keskustaajaman työpaikoista lähes kolmasosa oli jalostuksessa ja kaksi kolmasosaa palvelualoilla. Lappalan-Alavin alueella oli 89 työpaikkaa (4 % työpaikoista), Vuonoksen alueella 79 työpaikkaa (4 %) ja Sätöksen alueella 74 työpaikkaa (3 %), valtaosin jalostuksessa. Muiden alueiden työpaikat olivat pääosin alkutuotannossa ja palvelualoilla ja niiden työpaikaosuudet olivat korkeintaan prosentin kaikista työpaikoista. 190 työpaikalle ei ole pystytty antamaan koordinaatteja, joten niitä ei ole sijoitettu millekään kunnan osa-alueelle, mutta ne sisältyvät koko kunnan tilastoihin. (Taulukko 3, Kartta 4.)

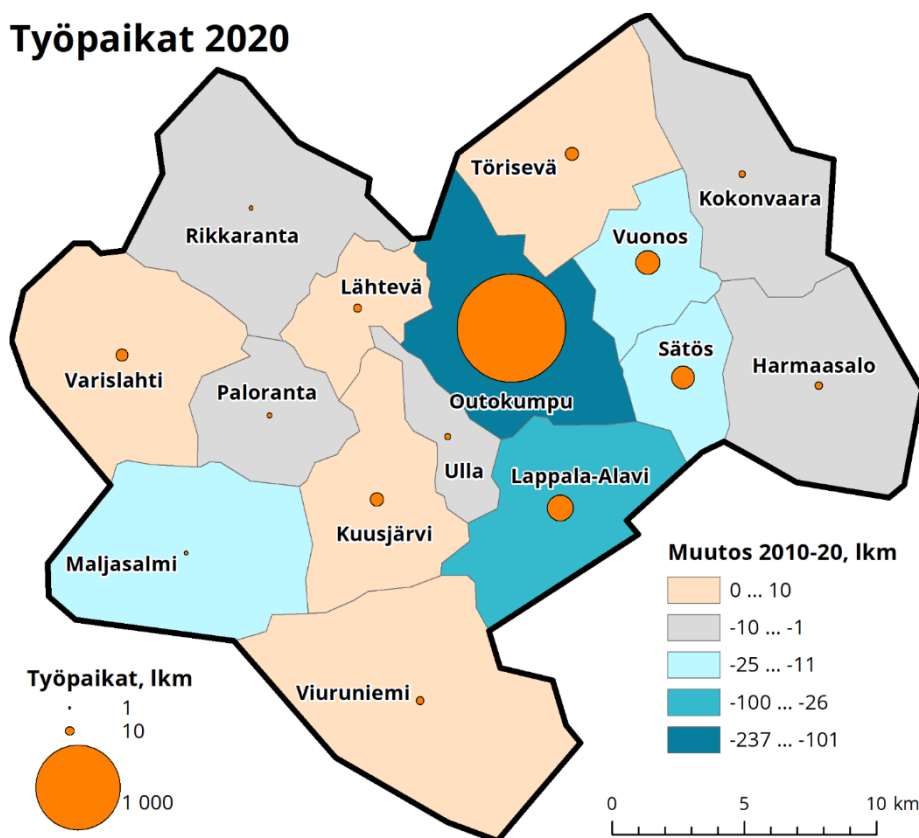
Vuosina 2010–2020 työpaikkojen määrä vähentyi Outokummun kunnan alueella 465 työpaikalla (–17 %). Hävinneistä työpaikoista puolet sijaitsi keskustaajaman alueella, jossa työpaikkojen määrä pieneni 237:llä (–12 %). Lappalan-Alavin alueelta hävisi 75 työpaikkaa (–46 %). Muilla alueilla työpaikkojen määrien muutokset olivat paljon pienempiä (–15...10). Työpaikkojen pienen määrän vuoksi suhteelliset muutokset olivat kuitenkin merkittäviä. (Kartta 4.)

²³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

Taulukko 3. Outokummun työpaikat pääelinkeinon ja kunnan osa-alueen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti²⁴.

Kunnan osa-alue	Työpaikat		Osuus alueen työpaikoista, %			
	N	%	Alkutuotanto	Jalostus	Palvelut	Tunte-maton
Yhteensä	2 162	100,0	3,6	38,1	57,4	0,9
Keskustaajama	1 612	74,6	0,2	35,2	64,6	0,0
Kuusjärvi	24	1,1	4,2	50,0	45,8	0,0
Ulla	5	0,2	20,0	0,0	80,0	0,0
Lähtevä	9	0,4	0,0	11,1	88,9	0,0
Rikkaranta	3	0,1	66,7	33,3	0,0	0,0
Paloranta	4	0,2	25,0	0,0	75,0	0,0
Maljasalmi	3	0,1	66,7	0,0	33,3	0,0
Varislahti	21	1,0	38,1	33,3	28,6	0,0
Viuruniemi	9	0,4	44,4	44,4	11,1	0,0
Lappala-Alavi	89	4,1	13,5	85,4	1,1	0,0
Harmaasalo	8	0,4	87,5	12,5	0,0	0,0
Sätös	74	3,4	16,2	73,0	10,8	0,0
Vuonos	79	3,7	3,8	96,2	0,0	0,0
Kokonvaara	7	0,3	71,4	28,6	0,0	0,0
Törisevä	25	1,2	16,0	32,0	52,0	0,0
Tunte-maton	190	8,8	6,8	7,9	75,3	10,0

Työpaikat 2020

Kartta 4. Outokummun työpaikat kunnan osa-alueittain vuonna 2020 sekä työpaikkojen määrän muutos vuosina 2010–2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti²⁵.

²⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

²⁵ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Taulukossa 4 esitetään Outokummun työpaikkojen toimialajakauma vuoden 2019 lopussa. Siinä on nostettu esiin Pohjois-Karjalan maakuntaohjelmassa (2022–2025) mainitut maakunnan elinkeinorakenteen avaintoimialat metsäbiotalous, kaivannaisala, teknologiateollisuus, maatalous- ja elintarvikeala, matkailu ja luovat alat. Näiden painopistealojen yhteenlaskettu osuus Outokummun työpaikoista oli 41 prosenttia vuonna 2019. Lisäksi taulukossa on muita merkittävästi työllistäviä toimialoja. Terveys- ja sosiaalipalvelut on eniten työllistävä toimiala Outokummussa. (Taulukko 4.)

Vuonna 2019 palvelualan työpaikoista 69 prosenttia oli naistyöpaikkoja, ja naistyöpaikoista 80 prosenttia oli palveluissa. Terveys- ja sosiaalipalveluissa naistyöntekijöiden osuus oli 91 prosenttia. Miesten työpaikat jakautuivat tasaisemmin eri toimialoille. Eniten miehiä työllistyi muiden koneiden ja laitteiden valmistukseen (19 prosenttia) ja metallituotteiden valmistukseen (14 prosenttia). Julkisen sektorin työpaikat ovat kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien takia samantyyppisiä kaikissa kunnissa, mutta yksityisen sektorin työpaikat, joissa enemmistö miehistä toimii, ovat eriytyneet toimialaltaan kunta ja -aluetsalla. Työmarkkinoiden sukupuolisegregaatio jäykistää työmarkkinoita ja myös vaikeuttaa osaavan työvoiman saatavuutta. (Taulukko 4.)

Taulukko 4 Outokummun työpaikat toimialoittain ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Taulukossa on korostettu Pohjois-Karjalan älykkään erikoistumisen alat sekä muut paikallisesti merkittävät toimialat. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit²⁶.

Toimiala	Työpaikkojen lkm.	Toimialan osuus työpai-koista, %	Toimialan osuus miesten työpai-koista, %	Toimialan osuus naisten työpai-koista, %	Naistyöpaikkojen osuus, %
Kaikki toimialat yhteensä	2390	100,0	100,0	100,0	46,2
Metsätalous- ja teollisuus	20	0,8	1,2	0,5	25,0
02 Metsätalous ja puunkorjuu	13	0,5	0,7	0,4	30,8
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	7	0,3	0,5	0,1	14,3
Teknologia- ja materiaaliteollisuus	580	24,3	38,2	8,1	15,3
13 Tekstiilien valmistus	78	3,3	3,6	2,9	41,0
22 Kumi- ja muovituotteiden valmistus	15	0,6	0,5	0,7	53,3
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	204	8,5	13,6	2,6	14,2
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	250	10,5	18,5	1,1	4,8
32 Muu valmistus	26	1,1	1,6	0,5	23,1
Kaivannaistoiminta ja -jalostus	87	3,6	5,7	1,3	16,1
B Kaivostoiminta ja louhinta	53	2,2	3,6	0,6	13,2
23 Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	34	1,4	2,1	0,6	20,6
Matkailu	64	2,7	0,4	5,3	92,2
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	64	2,7	0,4	5,3	92,2

²⁶ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

Ruoka	209	8,7	12,7	4,2	22,0
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	78	3,3	4,0	2,4	33,3
10 Elintarvikkeiden valmistus	131	5,5	8,6	1,8	15,3
Muu jalostus	147	6,2	10,5	1,1	8,2
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	23	1,0	1,4	0,5	21,7
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	15	0,6	1,1	0,1	6,7
F Rakentaminen	109	4,6	8,0	0,5	5,5
Palvelut	1 283	53,7	31,4	79,6	68,6
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	172	7,2	5,8	8,9	57,0
H Kuljetus ja varastointi	55	2,3	3,1	1,4	27,3
J Informaatio ja viestintä	18	0,8	0,6	0,9	55,6
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	8	0,3	0,2	0,5	75,0
L Kiinteistöalan toiminta	10	0,4	0,3	0,5	60,0
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	102	4,3	4,7	3,8	41,2
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	119	5,0	4,2	5,9	54,6
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	67	2,8	2,0	3,7	61,2
P Koulutus	173	7,2	4,4	10,6	67,6
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	445	18,6	3,0	36,7	91,2
R Taiteet, viihde ja virkistys	23	1,0	0,6	1,4	65,2
S Muu palvelutoiminta	42	1,8	0,5	3,2	83,3
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	22	0,9	0,4	1,5	77,3
U Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta	0	0,0	0,0	0,0	0,0
X Toimiala tuntematon	27	1,1	1,6	0,6	25,9

Yritysten henkilöstömääriä ja liikevaihtoa tarkastellaan Outokummun kaikkien päätoimialojen (kirjaintaso) ja tärkeimpien 2-numerotasoisten toimialojen osalta. Kolmasosa toimipaikoista oli maa- ja metsätaloudessa. Seuraavaksi eniten toimipaikkoja oli teollisuuden, rakentamisen ja tukku- ja vähittäiskaupan toimialoilla, joissa kussakin oli 41 toimipaikkaa. Outokummussa sijaitsevilla toimipaikoissa työskenteli yhteensä 1 359 henkilöä, ja toimipaikoissa oli keskimäärin 3,4 työntekijää. Eniten henkilöstöä oli teollisuusyritysten toimipaikoissa, joissa työskenteli yhteensä 53 prosenttia Outokummun toimipaikkojen henkilöstöstä. Suuria työllistäjiä olivat myös tukku- ja vähittäiskaupan sekä rakentamisen alalla toimivat yritykset. Toimipaikkojen määrään suhteutettuna eniten työllisti muiden koneiden ja laitteiden valmistuksen ala, jonka toimipaikoissa työskenteli keskimäärin 48 henkilöä. Metallituotteiden valmistuksen toimipaikoissa työskenteli keskimäärin 16 työntekijää, muiden ei-metallisten tuotteiden valmistuksen toimipaikoissa 12 työntekijää, muun valmistuksen toimipaikoissa yhdeksän työntekijää ja sähkö-, kaasu- ja lämpöhuollon toimipaikoissa seitsemän työntekijää. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Yritysten toimipaikat Outokummussa toimialoittain vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto²⁷. (. = salattu tieto)

Toimiala	Toi- mi- pai- kko ja	Henki- löstön lkm.	Liike- vaihto 1 000 €	Henki- löstö/ toi- mip.	Liike- vaihto / toi- mip. 1 000 €	Liike- vaihto / hlö 1 000 €
Toimialat yhteensä *)	404	1 359	316 063	3,4	782,3	231,0
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	136	76	1 201	0,6	8,8	15,8
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistata- lous ja niihin liittyvät palvelut	73	58	0	0,8	0	0
B Kaivostoiminta ja louhinta	4	48	22 965	12,0	5741,3	478,4
C Teollisuus	41	726	179 567	17,7	4379,7	247,3
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituottei- den valmistus	4	7	21 573	1,8	5393,3	3081,9
23 Muiden ei-metallisten mineraalituottei- den valmistus	3	35	6 160	11,7	2053,3	176
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	12	190	26 025	15,8	2168,8	137
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	5	239	56 967	47,8	11393	238,4
32 Muu valmistus	3	26	6 359	8,7	2119,7	244,6
33 Koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus	6	7	942	1,2	157	134,6
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytys- liiketoiminta	3	21	8 405	7,0	2801,7	400,2
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesi-, jätehuolto	2	.	.	.	.	.
F Rakentaminen	41	125	27 101	3,0	661,0	216,8
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajo- neuvojen korjaus	41	141	53 532	3,4	1305,7	379,7
45 Moottoriajoneuvojen tukku- ja vähittäis- kauppa sekä korjaus	9	32	10 904	3,6	1211,6	340,8
46 Tukku- ja vähittäiskauppa	6	13	6 647	2,2	1107,8	511,3
47 Vähittäiskauppa	26	96	35 981	3,7	1383,9	374,8
H Kuljetus ja varastointi	17	46	3 959	2,7	232,9	86,1
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	13	28	2 063	2,2	158,7	73,7
55 Majoitus	4	4	197	1	49,3	49,3
56 Ravitsemistoiminta	9	24	1 866	2,7	207,3	77,8
J Informaatio ja viestintä	5	10	1 034	2,0	206,8	103,4
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	3	8	0	2,7	0,0	0,0
L Kiinteistöalan toiminta	26	9	5 105	0,3	196,3	567,2
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekn. toim.	24	45	4 260	1,9	177,5	94,7
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	9	26	2 773	2,9	308,1	106,7
P Koulutus	2	.	.	.	.	.
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	15	40	2 320	2,7	154,7	58,0
86 Terveyspalvelut	12	14	939	1,2	78,3	67,1
R Taiteet, viihde ja virkistys	3	1	44	0,3	14,7	44,0
S Muu palvelutoiminta	19	9	635	0,5	33,4	70,6

*) Liikevaihtoon yhteensä sisältää myös toimipaikat, joista tiedot salattu

²⁷ <https://www.stat.fi/tup/yritystietopalvelu/kunnittainen-toimipaikkatilasto>

Outokummussa toimivien yritysten toimipaikkojen yhteenlaskettu liikevaihto vuonna 2020 oli 316,1 miljoonaa euroa. Liikevaihdosta 57 prosenttia syntyi teollisuudessa ja 17 prosenttia tukku- ja vähittäiskaupan alalla. Liikevaihto oli toimipaikkaa kohden suurinta muiden koneiden ja laitteiden valmistuksessa, noin 11,4 miljoonaa euroa. Kaivostoiminnan ja louhinnan toimialan yritysten liikevaihto oli keskimäärin 5,7 miljoonaa euroa toimipaikkaa kohden. Outokummun toimipaikkojen keskimääräinen liikevaihto oli 782 000 euroa. Henkilöstömäärään suhteutettuna liikevaihto oli suurinta sahatavaran ja puutuotteiden valmistuksessa (3,1 miljoonaa euroa). Seuraavaksi suurinta liikevaihto työntekijää kohden oli kiinteistöalalla (567 000 euroa) ja tukkukaupassa (511 000 euroa). Outokummussa yritysten toimipaikkojen keskimääräinen liikevaihto oli 231 000 euroa työntekijää kohden. (Taulukko 5.)

Kunnassa olevien työpaikkojen jakautumista eri yrityskokoluokkiin kuvataan keskittymistilastolla. Työpaikkojen jakautuminen eri yrityskokoluokkiin kuvaa yritysten roolia työllistäjinä sekä esimerkiksi sitä, kuinka riippuvainen kunnan työllisyystilanne on muutamasta suuresta työllistäjästä. Yrityksen kokoluokka ilmaisee sen kaikkien toimipaikkojen (myös muissa kunnissa ja maissa) yhteenlasketun henkilöstömäärän. Henkilöstön lukumäärä -sarakkeessa on ilmoitettu kunnassa sijaitsevien toimipaikkojen henkilöstömäärä. Outokummun työllisyys ei ole erityisen riippuvainen yhdestä tietyistä yrityksistä. Vuonna 2020 Outokummussa toimineista yrityksistä suurin osa oli pieniä alle kymmenen henkilön yrityksiä ja niissä oli 27 prosenttia työpaikoista. 24 prosenttia henkilöstöstä työskenteli 10–49 henkilöä työllistävissä yrityksissä. Keskisuurissa (50–249 henkilöä) yrityksissä työskenteli 35 prosenttia ja suuryrityksissä 14 prosenttia Outokummussa toimineiden yritysten henkilöstöstä. (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Outokummun yritysten koko henkilöstön määrän mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Kunnittainen toimipaikkatilasto²⁸.

Yrityksen koko henkilöstömäärän mukaan	Yritysten lukumäärä	Toimipaikkojen lukumäärä	Henkilöstön lukumäärä yhteensä	Osuus henkilöstöstä, %
0	182	182	16	1
1	88	88	79	6
2	35	35	69	5
3–4	33	33	107	8
5–9	15	15	95	7
10–19	12	12	124	9
20–49	8	14	208	15
50–99	8	8	304	22
100–149	2	2	169	12
150–199	1	1	1	0
200–249	0	0	0	0
250–499	2	2	2	0
500–999	0	0	0	0
1000–	9	12	195	14
Yhteensä	395	404	1 369	100

²⁸ <https://www.stat.fi/tup/yritystietopalvelu/kunnittainen-toimipaikkatilasto>

Taulukko 7. Outokummun työpaikkaomavaraisuus toimialan ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Maaseutuindikaattorit²⁹.

Toimiala	Työlli- set, määrä	Työ- pai- kat, määrä	Työpaikkaomavaraisuusaste, %		
			Yhteensä	Miehet	Naiset
Kaikki toimialat yhteensä	2 142	2 390	111,6	118,2	104,7
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	88	91	103,4	100,0	111,1
01 Kasvinviljely ja kotieläintalous, riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	69	78	113,0	108,3	123,8
02 Metsätalous ja puunkorjuu	19	13	68,4	69,2	66,7
B Kaivostoiminta ja louhinta	63	53	84,1	80,7	116,7
C Teollisuus	514	752	146,3	153,4	117,0
10 Elintarvikkeiden valmistus	74	131	177,0	173,4	200,0
16 Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	8	7	87,5	85,7	100,0
22 Kumi- ja muovituotteiden valmistus	34	15	44,1	43,8	44,4
23 Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	30	34	113,3	122,7	87,5
25 Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	145	204	140,7	143,4	126,1
28 Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	137	250	182,5	188,9	109,1
32 Muu valmistus	20	26	130,0	125,0	150,0
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytysliiketoiminta	18	23	127,8	138,5	100,0
E Vesihuolto, jätevesihuolto, jätehuolto ja muu ympäristön puhtaanapito	14	15	107,1	116,7	50,0
F Rakentaminen	132	109	82,6	81,7	100,0
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	165	172	104,2	94,9	112,6
H Kuljetus ja varastointi	69	55	79,7	71,4	115,4
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	74	64	86,5	71,4	88,1
J Informaatio ja viestintä	24	18	75,0	44,4	166,7
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	9	8	88,9	200,0	75,0
L Kiinteistöalan toiminta	15	10	66,7	80,0	60,0
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	97	102	105,2	107,1	102,4
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	121	119	98,3	105,9	92,9
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	62	67	108,1	118,2	102,5
P Koulutus	135	173	128,1	155,6	118,2
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	425	445	104,7	125,8	103,0
R Taiteet, viihde ja virkistys	22	23	104,5	100,0	107,1
S Muu palvelutoiminta	46	42	91,3	70	97,2
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	22	22	100	100	100
X Toimiala tuntematon	27	27	100	100	100

²⁹ <https://www.stat.fi/tup/msind/index.html>

Kunnan työpaikkaomavaraisuus kuvaa alueella työssäkäyvien (työpaikkojen) ja alueella asuvien työllisten välistä määrällistä suhdetta.³⁰ Kun työpaikkaomavaraisuus on yli sata, alueella on enemmän työpaikkoja kuin siellä asuvia työllisiä. Vuonna 2019 Outokummun työpaikkaomavaraisuusaste oli 111,6 prosenttia. Miesten työpaikkaomavaraisuus (118,2 %) oli korkeampi kuin naisten (104,7 %) työpaikkaomavaraisuus. Outokummun työpaikkaomavaraisuus oli suurinta teollisuudessa (146 %). Teollisuuden aloista työpaikkaomavaraisuus oli korkein muiden koneiden ja laitteiden valmistuksessa (183 %). Myös elintarvikkeiden (177 %) ja metallituotteiden valmistuksessa (141 %) työpaikkaomavaraisuus oli yli 100 prosenttia. (Taulukko 7.)

*Taulukko 8. Outokummun alueella työssäkäyvät kotikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³¹. (*prosenttia alueella työssäkäyvistä)*

Toimiala	Outo- kumpu	Sisäänpendelöijät						Yht. N	%*
		☐	☐	☐	☐	☐	☐		
Yhteensä	1393	232	219	92	53	173		769	35,6
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	68	4	3	1	0	2		10	12,8
B Kaivostoiminta ja louhinta	25	0	9	4	2	9		24	49,0
C Teollisuus	353	88	58	47	16	58		267	43,1
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	13	3	0	2	0	2		7	35,0
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	12	1	1	0	0	1		3	20,0
F Rakentaminen	67	11	12	2	7	21		53	44,2
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottori-ajoneuvojen korjaus	99	24	15	7	2	13		61	38,1
H Kuljetus ja varastointi	27	5	6	4	1	2		18	40,0
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	50	3	0	0	0	3		6	10,7
J Informaatio ja viestintä	9	3	2	0	0	1		6	40,0
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	5	1	3	0	0	0		4	44,4
L Kiinteistöalan toiminta	5	3	0	1	0	1		5	50,0
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	76	8	15	2	0	5		30	28,3
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	94	6	3	2	2	5		18	16,1
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	40	5	7	3	1	7		23	36,5
P Koulutus	64	17	49	3	9	12		90	58,4
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	298	49	32	13	12	30		136	31,3
R Taiteet, viihde ja virkistys	10	0	0	0	1	1		2	16,7
S Muu palvelutoiminta	32	1	4	1	0	0		6	15,8
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	27	0	0	0	0	0		0	0,0
Tuntematon	19	0	0	0	0	0		0	0,0

Vuonna 2020 Outokummun alueella työssäkäyvistä vain 64 prosenttia oli outokumpulaisia, joten alueen työpaikat tarjosivat myös ulkopaikkakuntalaisille paljon työllistymismahdollisuuksia. Kunnan alueella käytiin työssä eniten Pohjois-Karjalan kunnista Liperistä, Joensuusta, Polvijärveltä ja Kontiolahdelta. Oman maakunnan ulkopuolelta Pohjois-Savon kunnista Kuopiosta, Kaavilta ja Tuusniemeltä kävi työssä Outokummussa yhteensä yli sata henkilöä. Lukumääräisesti eniten ulkopaikkakuntalaisia työskenteli teollisuuden (267), terveys-

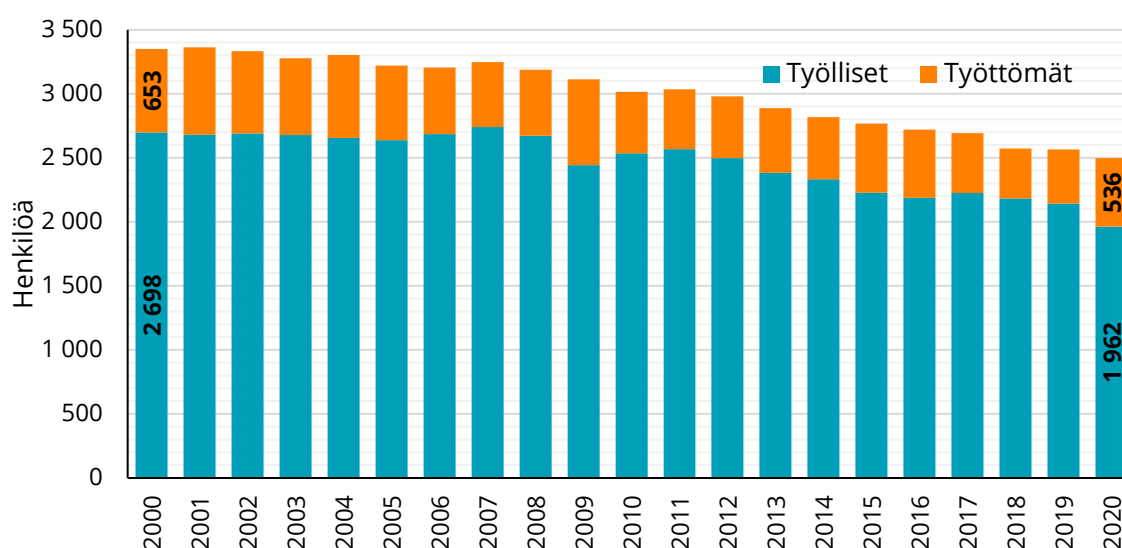
³⁰ Työpaikkaomavaraisuusaste=alueella työssäkäyvät/alueella asuvat työlliset *100

³¹ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

ja sosiaalialan (136) ja koulutuksen (90) toimialoilla. Koulutuksen alalla työssäkäyvien ulkopaiikkakuntalaisten osuus oli peräti 58 prosenttia. Koulutuksessa työmahdollisuuksia on perusopetuksen lisäksi tarjolla toisen asteen koulutuksessa lukiossa ja Riverian Outokummun yksikössä. (Taulukko 8.)

3.2 TYÖVOIMA

Outokummussa asui vuoden 2020 lopussa 2 498 työvoimaan kuuluvaa henkilöä. Heistä hieman yli 1 960 oli työllisiä ja työttömiä oli lähes 540. Työvoiman määrä vähentyi 835 henkilöllä (–26 prosenttia) vuodesta 2000. Työllisten määrä vähentyi 27 prosentilla ja työttömien määrä 18 prosentilla. (Kuvio 17.)

Kuvio 17. Outokummussa asuva työvoima vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti³².

Vuonna 2019 Outokummun työllisestä työvoimasta 90 prosenttia oli palkansaajia. 2,5 prosenttia oli maa- ja metsätalousyrittäjiä ja kahdeksan prosenttia muiden alojen yrittäjiä. Työllisistä 51 prosenttia oli naisia. Miehet olivat naisia useammin ammattiasemaltaan yrittäjiä. Työllisistä miehistä toimi yrittäjinä 13 prosenttia ja työllisistä naisista seitsemän prosenttia. Myös palkankansaajanaisten ja -miesten sosioekonomisessa asemassa oli eroja. Naisista suurin osa oli toimihenkilöitä ja miehistä työntekijöitä. (Taulukko 9.)

³² Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkojulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

Taulukko 9. Outokummun työllinen työvoima ammattiaseman ja sukupuolen mukaan vuonna 2019. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³³.

Työllisten ammattiasema	Työllisten määrä	Osuus työllisistä, %		
		Yhteensä	Naisista	Miehistä
Yrittäjät	217	10,1	6,9	13,2
- Maa- ja metsätalousyrittäjät	54	2,5	1,4	3,6
- Muut yrittäjät	163	7,6	5,5	9,7
Palkansaajat	1925	89,9	93,1	86,8
Työlliset yhteensä	2 142	100,0	100,0	100,0
Palkansaajien sosioekonominen asema	Palkansaajien määrä	Osuus työllisistä, %	Osuus palkansaajista, %	
			Naisista	Miehistä
- Ylemmät toimihenkilöt	263	12,3	14,8	12,5
- Alemmat toimihenkilöt	718	33,5	57,6	16,1
- Työntekijät	923	43,1	26,5	70,3
- Tuntematon	21	1,0	1,1	1,1
Palkansaajat yhteensä	1 925	89,9	100,0	100,0

Vuonna 2020 Outokummun työllisten merkittävimmät toimialat olivat teollisuus (22 %) sekä terveys- ja sosiaalipalvelut (22 %). Seuraavaksi eniten outokumpulaisia työllistivät tukku- ja vähittäiskauppa, rakentaminen sekä hallinto- ja tukipalvelut. Vuonna 2020 yli neljäsosa Outokummun työllisestä työvoimasta oli korkeakoulutettuja. Toisen asteen tutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittaneita oli 62 prosenttia ja yhdeksän prosenttia oli vailla perusasteen jälkeistä tutkintoa. Määrällisesti eniten korkeakoulutettuja työskenteli terveys- ja sosiaalipalveluissa (147), koulutuksessa (70), teollisuudessa (70) ja ammatillisessa, tieteellisessä ja teknisessä toiminnassa (54). Korkeakoulutettujen osuus oli suurin taiteen, viihteen ja virkistystyön (69 %), julkisen hallinnon ja maanpuolustuksen (67 %), koulutuksen (60 %) ja ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan (53 %) toimialoilla. Muilla aloilla enemmistö oli korkeintaan toisen asteen koulutuksen suorittaneita. Määrällisesti eniten ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevia työllisiä oli teollisuuden (56), terveys- ja sosiaalipalveluiden (19) sekä tukku- ja vähittäiskaupan (18) aloilla. Suhteellisesti eniten vain perusasteen suorittaneita työskenteli kuljetuksen ja varastoinnin, informaation ja viestinnän sekä hallinto- ja tukitoimintapalveluiden toimialoilla. (Taulukko 10.)

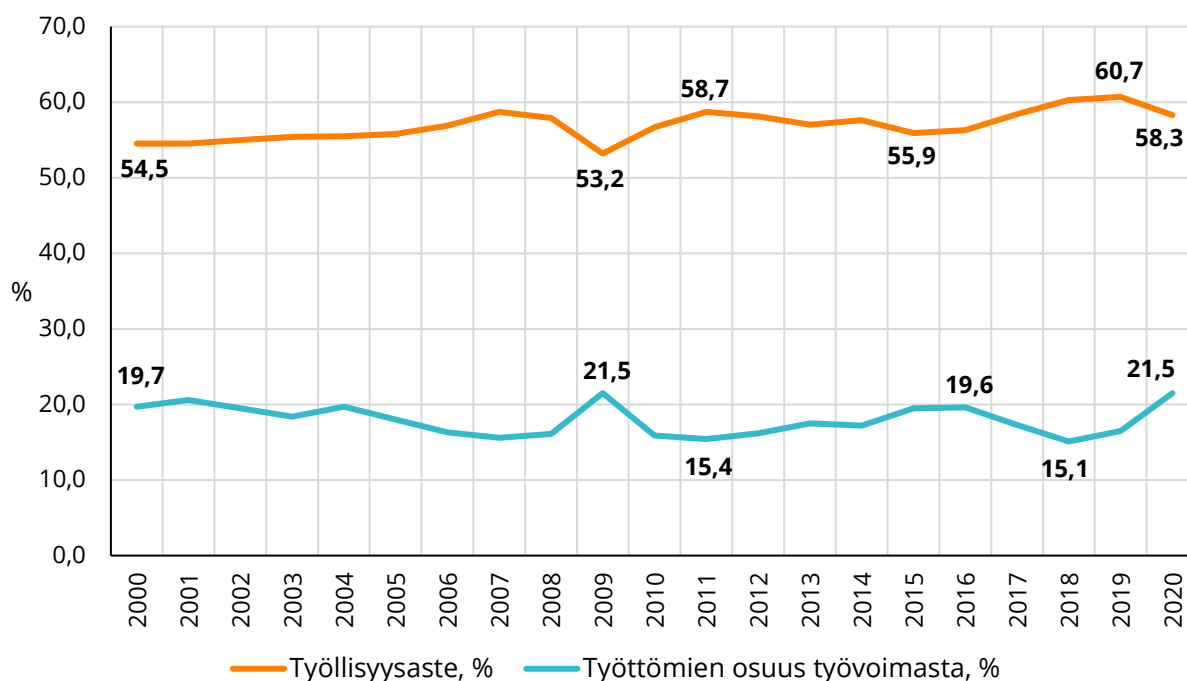
³³ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Taulukko 10. Outokummun työllinen työvoima toimialan ja korkeimman suoritettun koulutusasteen mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti³⁴.

Toimiala	Koulutusaste, %				Yhteensä	
	Toi- nen aste	Alin kor- kea-aste / alempi korkea- kouluaste	Ylempi kor- keakoulu- aste/tutki- jakoulutus- aste	Vain pe- rus- aste	N	%
Yhteensä	61,7	21,9	6,9	9,4	1 962	100,0
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	69,2	16,7	3,8	10,3	78	4,0
B Kaivostoiminta ja louhinta	59,3	25,9	9,3	5,6	54	2,8
C Teollisuus	70,6	14,7	1,6	13,1	429	21,9
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	78,6	21,4	0,0	0,0	14	0,7
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätehuolto	92,9	7,1	0,0	0,0	14	0,7
F Rakentaminen	75,4	12,3	1,5	10,8	130	6,6
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen korjaus	70,9	13,9	3,3	11,9	151	7,7
H Kuljetus ja varastointi	70,4	9,3	0,0	20,4	54	2,8
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	68,9	16,4	0,0	14,8	61	3,1
J Informaatio ja viestintä	38,1	23,8	19,0	19,0	21	1,1
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	41,7	25,0	25,0	8,3	12	0,6
L Kiinteistöalan toiminta	40,0	50,0	10,0	0,0	10	0,5
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	38,2	38,2	14,7	8,8	102	5,2
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	65,8	16,2	2,6	15,4	117	6,0
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	29,0	44,9	21,7	4,3	69	3,5
P Koulutus	36,2	25,9	34,5	3,4	116	5,9
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	60,8	29,1	5,7	4,5	423	21,6
R Taiteet, viihde ja virkistys	25,0	50,0	18,8	6,3	16	0,8
S Muu palvelutoiminta	60,0	24,4	8,9	6,7	45	2,3
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	74,1	18,5	0,0	7,4	27	1,4
Tuntematon	52,6	26,3	10,5	10,5	19	1,0

Outokummun työllisyysaste parantui vuosina 2000–2020, mutta on siltikin alhaisella tasolla. Työllisyysasteen kasvu ei kuitenkaan perustunut työllisten määrän kasvuun, vaan työikäisten määrän vähenemiseen. Tarkastelujakson alin työllisyysaste (53,2 %) oli vuonna 2009 ja korkein (60,7 %) vuonna 2019. Työttömien osuus työvoimasta oli koko tarkastelujakson korkealla tasolla. Vuosien 2008–2009 finanssikriisi ja maailmantalouden taantuma vaikuttivat siihen, että työttömien osuus työvoimasta oli vuonna 2009 lähes 22 prosenttia ja samanlaisesti työllisten määrä vähentyi. Vuonna 2020 koronapandemian aikana työttömyys kasvoi ja työllisyys hiipui. (Kuvio 18.)

³⁴ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

Kuvio 18. Outokummun työllisyysaste sekä työttömien osuus työvoimasta³⁵ vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, StatFin, Kuntien avainluvut³⁶.

Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan lokakuussa 2022 Outokummussa oli 362 työtöntä työnhakijaa, mikä oli saman verran kuin samana ajankohtana edellisenä vuonna. Lokakuussa 2022 työttömien osuus työvoimasta oli 14,5 prosenttia. Koko Pohjois-Karjalassa työttömien osuus työvoimasta oli 11,8 prosenttia. Lokakuussa 2022 Outokummussa työttömistä oli miehiä 59 prosenttia ja pitkäaikaistyöttömiä 32 prosenttia. Työvoimapalveluissa oli 9,2 prosenttia työvoimasta, ja aktivointiaste³⁷ (39 %) oli korkeampi kuin koko Pohjois-Karjalassa (33,2 %). (Taulukko 11.)

³⁵ Työllisyysaste on 18–64-vuotiaiden työllisten osuus samanikäisestä väestöstä. Työvoimaan kuuluvat 15–74-vuotiaat henkilöt, jotka vuoden viimeisellä viikolla olivat työllisiä tai työttömiä. Vuodesta 2005 lähtien työllisten alaikäraja on ollut 18 vuotta. Aikasarjan vertailukelpoisuuden vuoksi työttömien osuus työvoimasta on laskettu tässä 18–74-vuotiaasta väestöstä. Lähde: Työssäkäyntitilasto, Tilastokeskus.

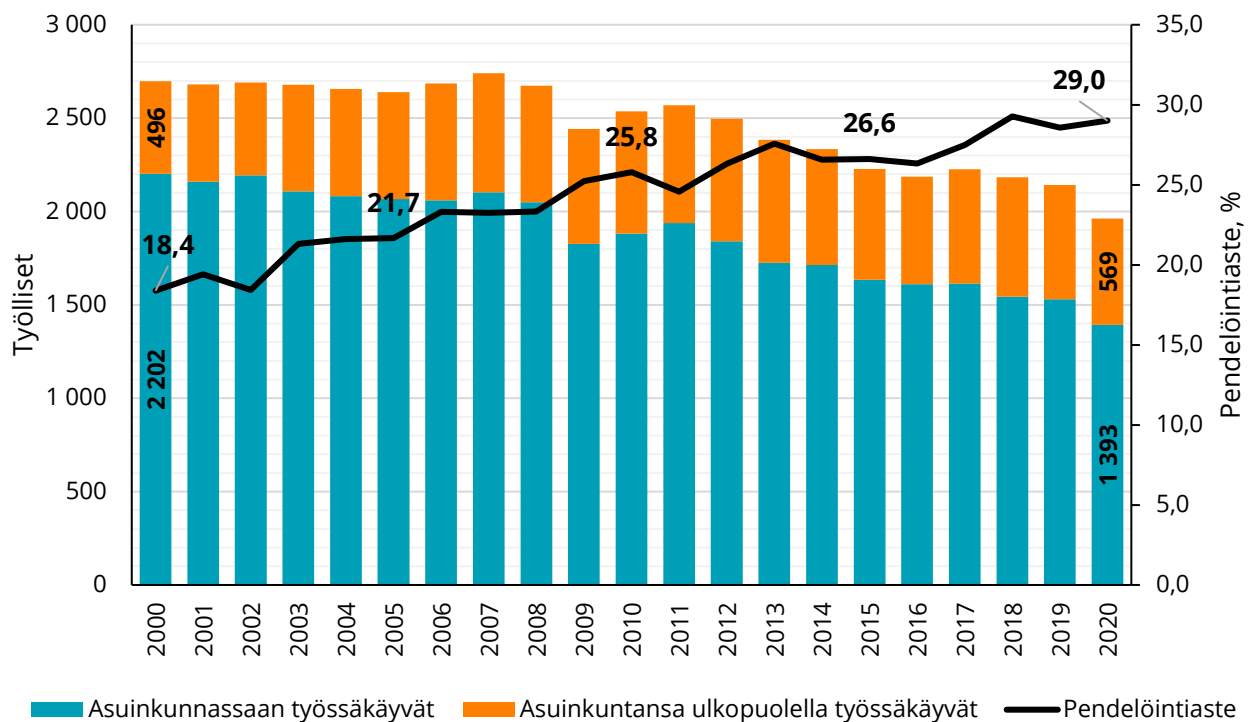
³⁶ <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>

³⁷ Aktivointiaste = TE-hallinnon palveluissa olevien osuus työttömien työnhakijoiden ja TE-hallinnon palveluissa olevien summasta

Taulukko 11. Työttömyys Outokummussa lokakuussa 2020,2021 ja 2022. Lähde: TEM, Työnvälitystilasto³⁸.

Työttömyyden avainluvut	10/2020	10/2021	10/2022
Työttömät työnhakijat	484	361	362
TK:n Työssäkäyntitilaston työvoima	2572	2566	2498
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	18,8	14,1	14,5
Työttömät työnhakijat, miehet (% työttömistä)	294 (62 %)	219 (62 %)	212 (59 %)
Työttömät työnhakijat, naiset (% työttömistä)	190 (40 %)	142 (39 %)	150 (41 %)
Alle 20-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	11 (2 %)	..	8 (2 %)
Alle 25-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	64 (13 %)	37 (10 %)	41 (11 %)
Yli 50-v. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	186 (38 %)	164 (45 %)	149 (41 %)
Vamm./pitkäaik.sair. työttömät työnhakijat (% työttömistä)	79 (16 %)	61 (17 %)	78 (22 %)
Ulkomaalaisia työttömiä työnhakijoita (% työttömistä)	11 (2 %)	16 (4 %)	31 (9 %)
Pitkäaikaistyöttömät (% työttömistä)	130 (27 %)	143 (40 %)	117 (32 %)
Aktivointiaste laskentapäivänä (%)	32,2	40,8	39,0
-TE-hallinnon palveluissa yhteensä (lkm.)	230	249	231
-TE-hallinnon palveluissa olevien osuus työvoimasta	8,9 %	9,7 %	9,2 %
-Työvoimakoulutuksessa olevat laskentapäivänä (lkm.)	26	28	43
- Valmennuksessa olevat laskentapäivänä (lkm.)	10	..	..
-Työllistettynä olevat laskentapäivänä (lkm.)	46	56	73
-Työ- ja koulutuskokeilussa olevat laskentapäivänä (lkm.)	14	13	18
-Vuorotteluvapaasijaiset laskentapäivänä (lkm.)	7	6	6
-Kuntouttavassa työtoiminnassa laskentapäivänä (lkm.)	73	83	53
-Omaehtoisessa opiskelussa laskentapäivänä (lkm.)	54	60	36
Avoimet työpaikat kuukauden laskentapäivänä (lkm.)	26	33	48
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana (lkm.)	26	45	38

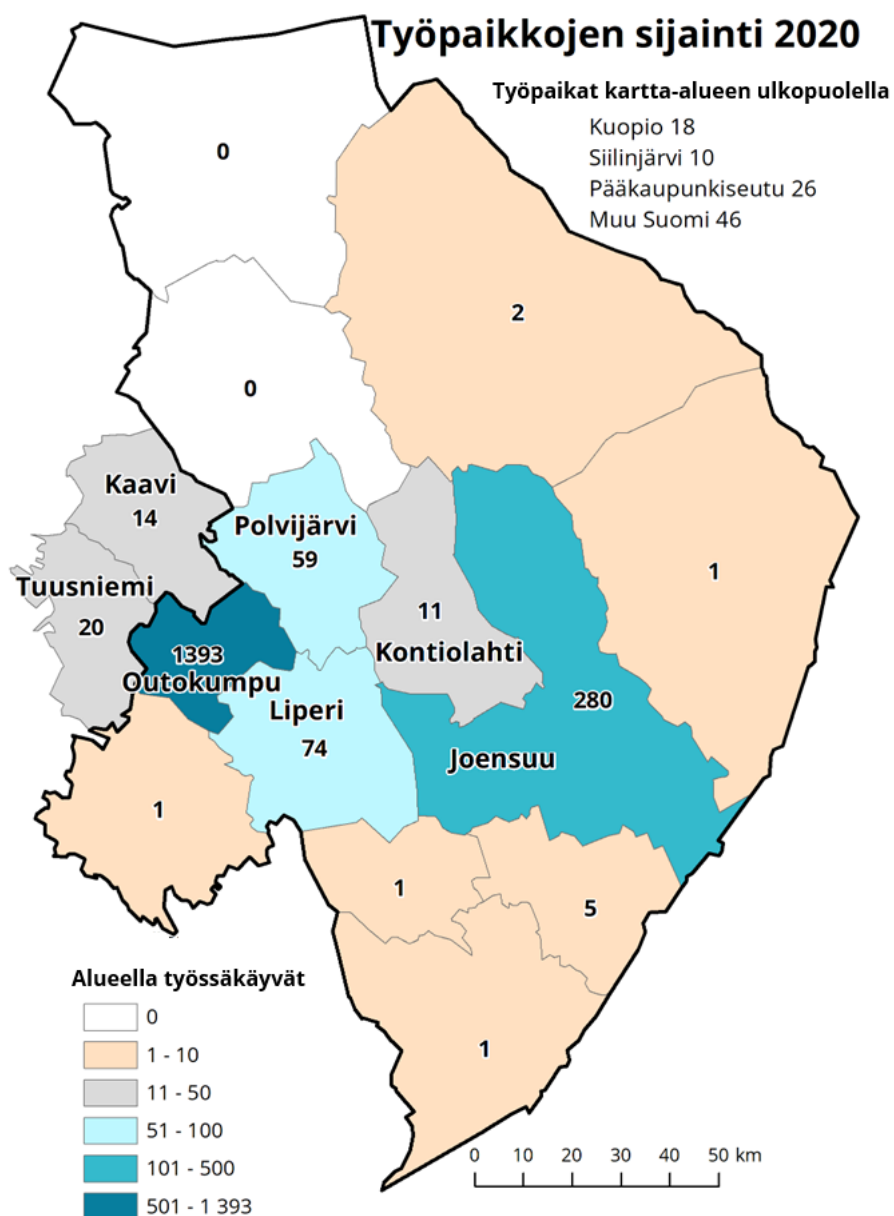
³⁸ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työnvälitystilasto [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 3.10.2022].
Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyonv>

Kuvio 19. Outokummussa asuvat työlliset työpaikan sijainnin mukaan vuosina 2000–2020. Lähde: Tilastokeskus, Työssäkäynti³⁹.

Outokummun työllisestä työvoimasta 1 400 henkilöä eli 71 prosenttia työskenteli vuonna 2020 kotikunnassaan ja 29 prosenttia (569) kävi työssä Outokummun ulkopuolella. Pendelöivien eli kotikunnan ulkopuolella työssä käyvien määrä kasvoi vuosina 2000–2020 noin 70 henkilöllä, mutta heidän osuutensa työllisistä nousi 18 prosentista peräti 29 prosenttiin. Pendelöintiasteen nousu johtui pääasiassa työllisen työvoiman kokonaismäärän vähenemisestä. Pendelöinnistä puolet suuntautui Joensuuhun (280 työllistä, 14 % kaikista työllisistä). Seuraavaksi suurimmat pendelöintikohteet olivat Liperi (74; 4 %) ja Polvijärvi (59; 3 %). Lisäksi naapurikunnissa Tuusniemellä ja Kaavilla, Kuopion seudulla ja pääkaupunkiseudulla kävi kussakin työssä noin prosentti Outokummun työllisestä työvoimasta. Työssäkäynti muissa kunnissa ja maakunnissa oli hyvin vähäistä. (Kuvio 19, Kartta 5.)

³⁹ Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5528. Helsinki: Tilastokeskus [Vii-tattu: 30.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/tyokay>

Kartta 5. Outokummun työllisen työvoiman työpaikkojen sijaintikunnat vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti⁴⁰.

Outokumpu kuuluu Joensuun työssäkäyntialueeseen⁴¹. Outokummun työllisistä 14 prosenttia (280 työllistä) kävi työssä Joensuussa. Kunnan työllisistä pendelöi työhön toisiin kuntiin yhteensä 29 prosenttia. Outokumpulaiset pendelöivät Joensuun lisäksi Pohjois-Karjalan kunnista Liperiin ja Polvijärvelle. Pohjois-Savossa käytiin eniten työssä Tuusniemellä, Kuopiossa ja Kaavilla. Sekä Kuopiossa että Helsingissä kävi työssä hieman alle 20 henkilöä. Pendelöivien määrä ja suhteellinen osuus vaihtelivat toimialoittain. Vuonna 2020 pendelöitiin eniten terveys- ja sosiaalialan työpaikkoihin (125 työllistä). Toiseksi eniten pendelöitiin teollisuuden työpaikkoihin (76 työllistä). Pendelöinti oli määrällisesti ja suhteellisesti suurta myös rakentamisessa, kuljetuksessa ja varastoinnissa, tukku- ja vähittäiskaupassa sekä koulutuksessa. (Taulukko 12.)

⁴⁰ https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

⁴¹ Kunta kuuluu keskuskunnan työssäkäyntialueeseen, jos sen työllisestä työvoimasta vähintään 10 prosenttia työllisestä työvoimasta pendelöi keskuskuntaan. [Luokitus: Työssäkäyntialueet 2023 | Tilastokeskus \(stat.fi\)](#)

Taulukko 12. Outokummun työllinen työvoima työpaikan sijaintikunnan ja toimialan mukaan vuonna 2020. Lähde: Tilastokeskus, Elinkeinorakenne ja työssäkäynti⁴². (* prosenttia työllisestä työvoimasta)

Toimiala	Outo- kumpu	Ulospendelöijät						%*
		Joensuu	Liperi	Polvijärvi	Tuusniemi	Muut kunnat	Yht. N	
Yhteensä	1 393	280	74	59	20	136	569	29,0
A Maatalous, metsätalous ja kalatalous	68	3	2	1	1	3	10	12,8
B Kaivostoiminta ja louhinta	25	0	0	24	0	5	29	53,7
C Teollisuus	353	42	6	7	2	19	76	17,7
D Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto	13	1	0	0	0	0	1	7,1
E Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto	12	2	0	0	0	0	2	14,3
F Rakentaminen	67	33	4	1	0	25	63	48,5
G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottori- ajoneuvojen korjaus	99	35	2	2	2	11	52	34,4
H Kuljetus ja varastointi	27	14	2	1	0	10	27	50,0
I Majoitus- ja ravitsemistoiminta	50	6	2	1	0	2	11	18,0
J Informaatio ja viestintä	9	7	0	0	0	5	12	57,1
K Rahoitus- ja vakuutustoiminta	5	6	0	0	0	1	7	58,3
L Kiinteistöalan toiminta	5	5	0	0	0	0	5	50,0
M Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	76	13	3	0	0	10	26	25,5
N Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	94	17	3	0	0	3	23	19,7
O Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus	40	14	2	3	0	10	29	42,0
P Koulutus	64	18	14	4	3	13	52	44,8
Q Terveys- ja sosiaalipalvelut	298	55	29	13	12	16	125	29,6
R Taiteet, viihde ja virkistys	10	4	1	0	0	1	6	37,5
S Muu palvelutoiminta	32	5	4	2	0	2	13	28,9
T Kotitalouksien toiminta työnantajina	27	0	0	0	0	0	0	0,0
Tuntematon	19	0	0	0	0	0	0	0,0

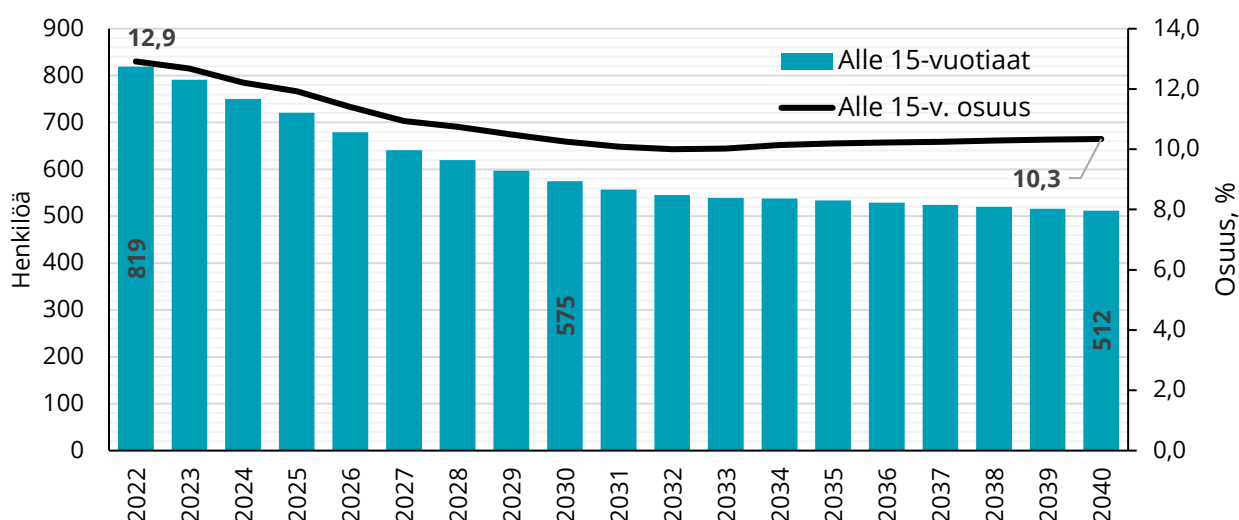
⁴² https://www.stat.fi/tup/vaesto_tyossakaynti/index.html

4 PALVELUJEN TARVE JA SAAVUTETTAVUUS

Väestömäärän ja -rakenteen muutokset vaikuttavat julkisten palvelujen järjestämiseen. Palvelutarpeiden muutokset edellyttävät palvelutarjonnan uudelleenmitoitusta. Outokummussa palvelujen tarjontaa on jouduttu sopeuttamaan siten, että lähes kaikki julkiset ja yksityiset kaupalliset palvelut sijaitsevat Outokummun keskustaajamassa. Keskustaajaman ulkopuolella Kuusjärvellä toimii ainoastaan yksi hoitokoti, ja kirjastoauto palvelee kylää.

Outokummun kaupungin palvelut ovat keskustaajamassa. Peruspalveluista Siun soten terveysasema sijaitsee keskustaajamassa ja se päivystää arkisin. Outokummussa on neljä kunnallista päiväkotia ja esi- ja perusopetusta annetaan keskustaajamassa sijaitsevassa Kummun koulussa. Outokummun lukio ja ammattioppilaitos Riverian Outokummun koulutusyksikkö tarjoavat toisen asteen opetusta. Ammattioppilaitos Riverialla on Outokummussa kolme kampusta ja sillä on kulttuurialan, sosiaali- ja terveysalan sekä kone- ja tuotantotekniikan koulutusta. Pohjois-Karjalan Pelastuslaitoksen Outokummun paloasema ja poliisilaitos sijaitsevat keskustaajamassa. Keskustaajamassa sijaitsee kaupallisista palveluista muun muassa kolme isoa päivittäistavarakauppaa, huoltoasema, Alko, kaivose museo ja elokuvateatteri. Kaksi muuta polttoaineen jakelupistettä ovat keskustaajaman ja valtatie 9:n välillä. Keskustaajamassa on urheiluhalli, jäähalli, kaksi nurmikenttää ja golfkenttä. Hieman kauempana keskustaajamasta sijaitsee myös ampumarata.

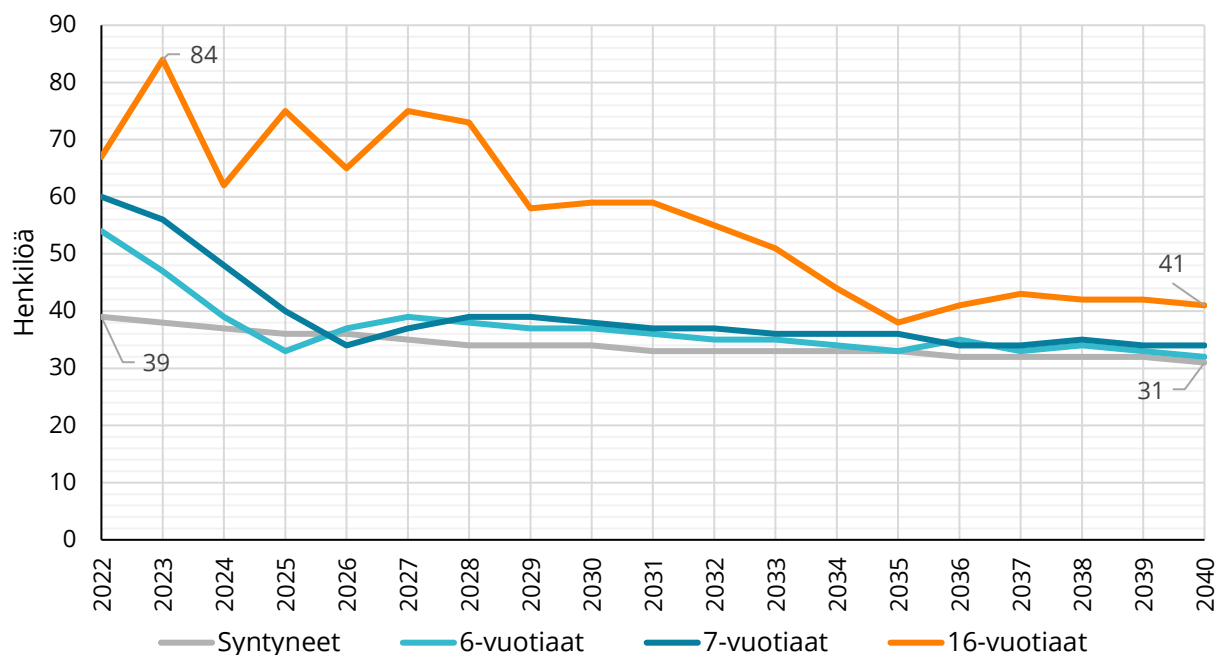
Kasvatus- ja opetuspalvelujen tarpeen määrittää lasten määrä. Tilastokeskus ennustaa Outokummun alle 15-vuotiaan väestön määrän vähenevän. Ennusteen mukaan alle 15-vuotiaiden lasten määrän ennustetaan vähenevän vuoteen 2030 mennessä 575:een ja vuoteen 2040 mennessä 512 lapseen. Lasten määrän vähenemisen ennustetaan jatkuvan 2020-luvulla nopeana ja hidastuvan 2030-luvulla. Vuotuisen vähenemän ennustetaan olevan 2020-luvulla 30 lasta ja 2030-luvulla 5–10 lasta vuodessa. Samanaikaisesti alle 15-vuotiaiden osuuden kunnan väestöstä ennustetaan laskevan melkein kolme prosenttiyksikköä. (Kuvio 20.)

Kuvio 20. Outokummun alle 15-vuotiaan väestön ennustettu määrä ja osuus koko väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste⁴³.

⁴³ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>

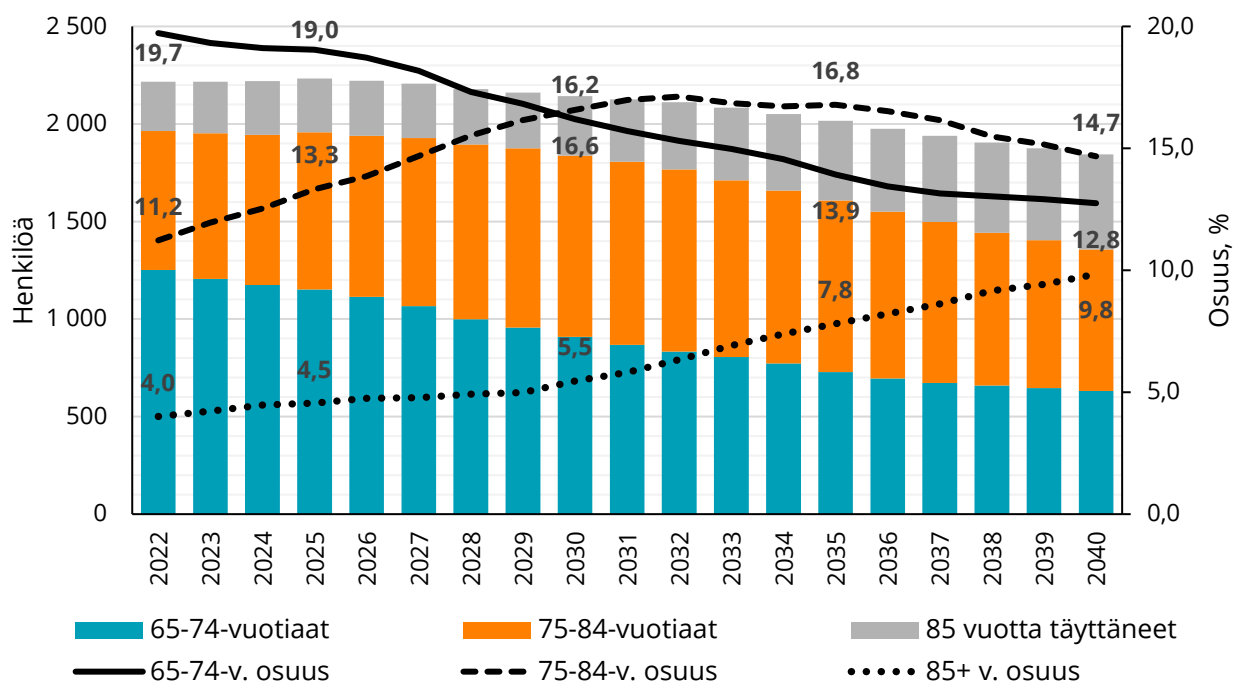
Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Outokummussa syntyvien lasten määrä vähenee tasaisen hitaasti koko ennustejakson, noin yhden lapsen verran vuodessa. Myös 6- ja 7-vuotiaiden eli esikoulun ja koulun aloittavien ikäluokkien koon ennustetaan pienenevän. Ennusteessa koulutaipaleensa aloittavien lasten määrä vähenee vuoteen 2040 mennessä 55–60 lapsesta hieman yli 30 lapseen. Samoin 16-vuotiaiden lukion tai toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloittavien ikäluokan ennustetaan pienenevän. 2020-luvulla 16-vuotiaiden ikäluokan koon ennustetaan laskevan 80 nuoresta 40 nuoreen vuoteen 2040 mennessä. (Kuvio 21.)

Kuvio 21. Syntyneiden sekä 6-, 7- ja 16-vuotiaiden ikäluokkien ennustettu koko Outokummussa vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne⁴⁴.

Ikääntyneiden määrä ja toimintakyky määrittävät ikäihmisten palvelujen tarvetta. Outokummun ikäihmisten palvelujen tarve kasvaa, sillä kunnan väestö ikääntyy. Ennusteen mukaan Outokummun 65 vuotta täyttäneiden määrä vähenee vuosina 2022–2040. Väestö vanhenee, mutta 65–74-vuotiaiden määrä pienenee tarkasteluajanjaksolla 620 henkilöllä ja miltei puo-littuu, mutta sen sijaan 75 vuotta täyttäneiden määrä kasvaa. 75–84-vuotiaiden määrä li-sääntyy 14 henkilöllä ja 85 vuotta täyttäneiden määrä noin 230 henkilöllä (92 %). 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä kasvaa 35 prosentista 37 prosenttiin. (Kuvio 22.)

⁴⁴ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkkajulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkajulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

Kuvio 22. 65 vuotta täyttäneiden ennustettu määrä ja osuus Outokummun väestöstä vuosina 2022–2040. Lähde: Tilastokeskus, Väestöennuste; Väestörakenne⁴⁵.

Palvelun saavutettavuuteen vaikuttavat palvelun sijainti ja sen käyttäjän asuinpaikka sekä palvelun tavoittamiseksi tehdyn matkan matkavastukset, joita voidaan mitata esimerkiksi etäisyytenä, käytettynä aikana tai rahallisena kustannuksena. Tässä Outokummun palvelujen saavutettavuutta tarkastellaan aikaetäisyytenä henkilöautolla kuljettaessa kuntalaisten asuinpaikoilta lähimpään palvelukeskukseen, josta löytyvät viikoittain tarvittavat julkiset ja yksityiset palvelut.

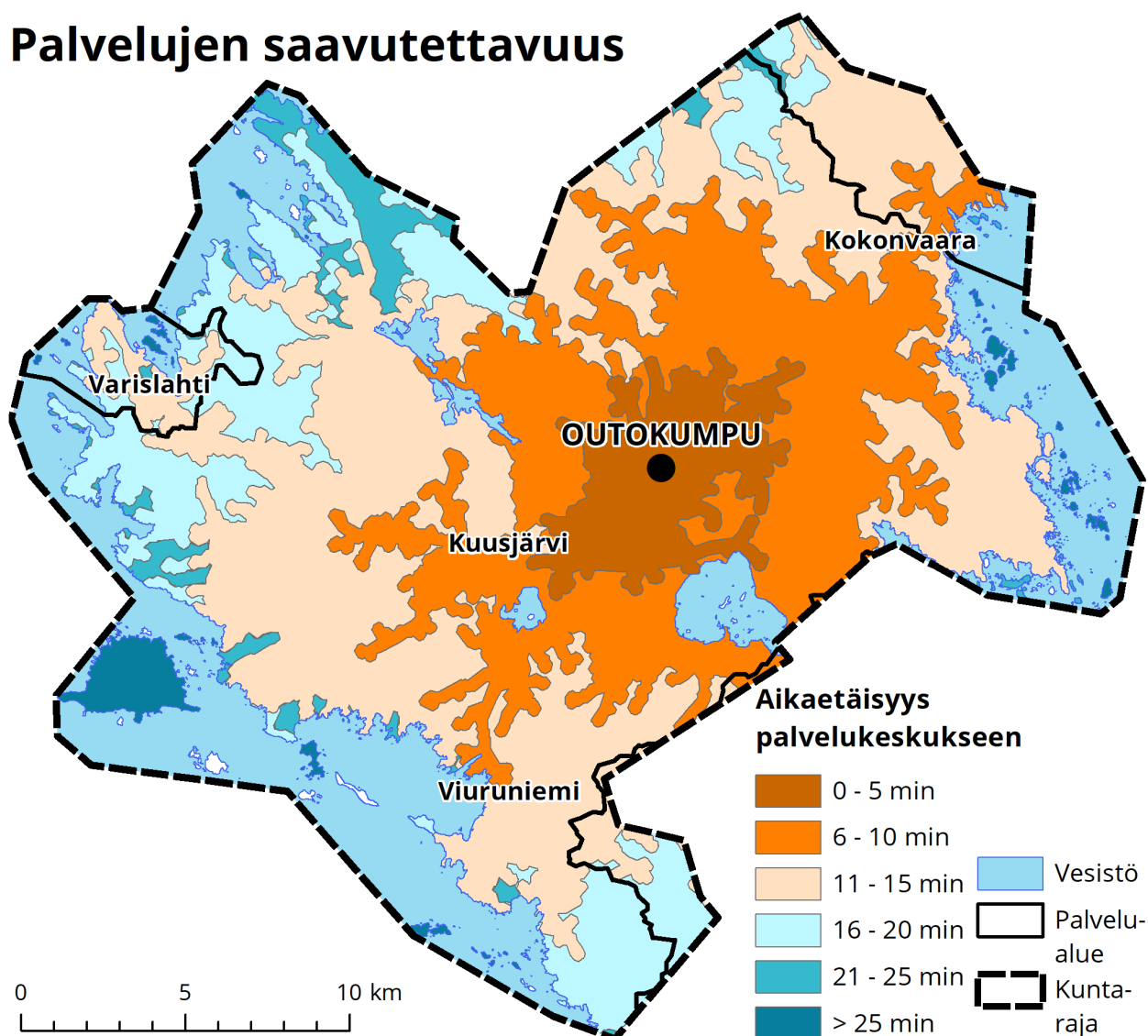
Lähes kaikille outokumpulaisille (97 %) Outokummun keskustaajama on lähin palvelukeskus. Varislahden alueelta katsottuna (2 % kuntalaisista) Tuusniemi on lähin palvelukeskus. Kunnan pohjoislaidalla lähin palvelukeskus on Polvijärvi ja kaakossa Viinijärvi, mutta näillä alueilla asuu hyvin pieni osuus outokumpulaisista. Asiointietäisyydet ovat Outokummussa lyhyet ja väestö on keskittynyt keskustaajamaan ja sen läheisyyteen. Outokumpulaisista 90 prosenttia asui enintään kymmenen ja 99 prosenttia enintään 15 minuutin etäisyydellä palveluista vuonna 2021. Mediaanietäisyys lähimpään palvelukeskukseen oli kaksi ja puoli minuuttia. (Taulukko 13, Kartta 6.)

⁴⁵ Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestöennuste [verkojulkaisu]. ISSN=1798-5137. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaenn>; Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2022]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaera>

Taulukko 13. Outokummun asukkaiden aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen henkilöautolla vuonna 2021. Lähde: Suomen ympäristökeskus, YKR; Väylävirasto, Digiroad.

Etäisyys palvelukeskukseen	Palvelukeskus						Kum. %
	Väestö yht.	Outokumpu	Tuusniemi	Polvijärvi	Viinjärvi	Osuus väestöstä, %	
0–5 min	4 686	4 686				72,8	72,8
6–10 min	1 071	1 050		19	2	16,6	89,5
11–15 min	598	477	90	21	10	9,3	98,8
16–20 min	79	31	48			1,2	100,0
Osuus väestöstä, %	100,0	97,0	2,1	0,6	0,2	100,0	

Palvelujen saavutettavuus

Kartta 6. Aikaetäisyys lähimpään palvelukeskukseen maanteitä pitkin henkilöautolla sekä palvelualueiden (alue, jolta on lyhin matka ko. keskukseen) rajat. Lähde: Väylävirasto, Digiroad (maantieverkko).

5 KUNTATALOUS

Väestön väheneminen ja vanheneminen haastavat Outokummun, kuten muidenkin kuntien, taloutta. Kuntakonsernin pitkän aikavälin taloudellista kehitystä kuvaava kertynyt ylijäämä oli Outokummussa vuonna 2021 lähes 4 200 euroa asukasta kohden. Pohjois-Karjalassa ja Outokummun kanssa saman kokoluokan kunnissa ylijäämää oli kertynyt keskimäärin noin 1 800 euroa asukasta kohden. Myös Outokummun omavaraisuusaste (70,6 %) oli merkittävästi verrokkeja korkeampi. Outokummulle oli vuonna 2021 kertynyt velkaa (6 449 e/as.) hieman vähemmän kuin Pohjois-Karjalassa keskimäärin, mutta hiukan enemmän kuin saman kokoluokan kunnille. Outokummulla oli välttävä lainanhoitokyky (0,9). Outokummun tuloveroprosentti (21,50 %) oli verrokkeja korkeampi, mutta sen verotulot (3 439 e/as.) olivat verrokkeja pienemmät, mikä kertoo outokumpulaisten keskimääristä matalammasta tulotasosta. Outokummun saamat valtionosuudet (3 758 e/as.) sen sijaan olivat verrokkeja suuremmat. Opetus- ja kulttuuritoimen nettokäyttökustannukset (1 854 e/as.) olivat Outokummussa maakunnan keskitasoa, mutta samankokoisia kuntia pienemmät. Sen sijaan sosiaali- ja terveystoimen kustannukset (4 636 e/as.) olivat verrokkeja huomattavasti korkeammat. Sekä korkeat sote-menot että valtionosuuksien suuruus johtuvat merkittävilta osin Outokummun korkeasta sairastavuudesta ja ikääntyvästä väestöstä. (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Outokummun kuntakonsernin taloudelliset tunnusluvut vuonna 2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot; Tilastokeskus, Kuntien avainluvut⁴⁶.

Tunnusluku	Outokumpu	Pohjois-Karjala	5 001-10 000 as. kunnat	Manner-Suomi
Kertynyt ylijäämä, e/as.	4 184	1 754	1 868	2 984
Omavaraisuusaste, %	70,6	42,3	40,5	42,3
Vuosikatteen suhde poistoihin, %	87,4	122,1	135,5	140,4
Tulovero, %	21,50	20,73	21,24	20,02
Verotulot, e/as.	3 439	3 744	4 068	4 604
Valtionosuudet, e/as.	3 758	3 315	3 205	2 045
Lainat ja vuokravastuut, e/as.	6 449	6 863	6 191	9 065
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	43,7	58,6	58,7	82,6
Laskennallinen lainanhoitokate	0,9	1,4	1,6	1,3
Opetus- ja kulttuuritoimen nettokäyttökustannukset, e/as. (2020)	1 854	1 844	1 979	2 076
Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannukset, e/as. (2020)	4 636	3 920	4 116	3 632

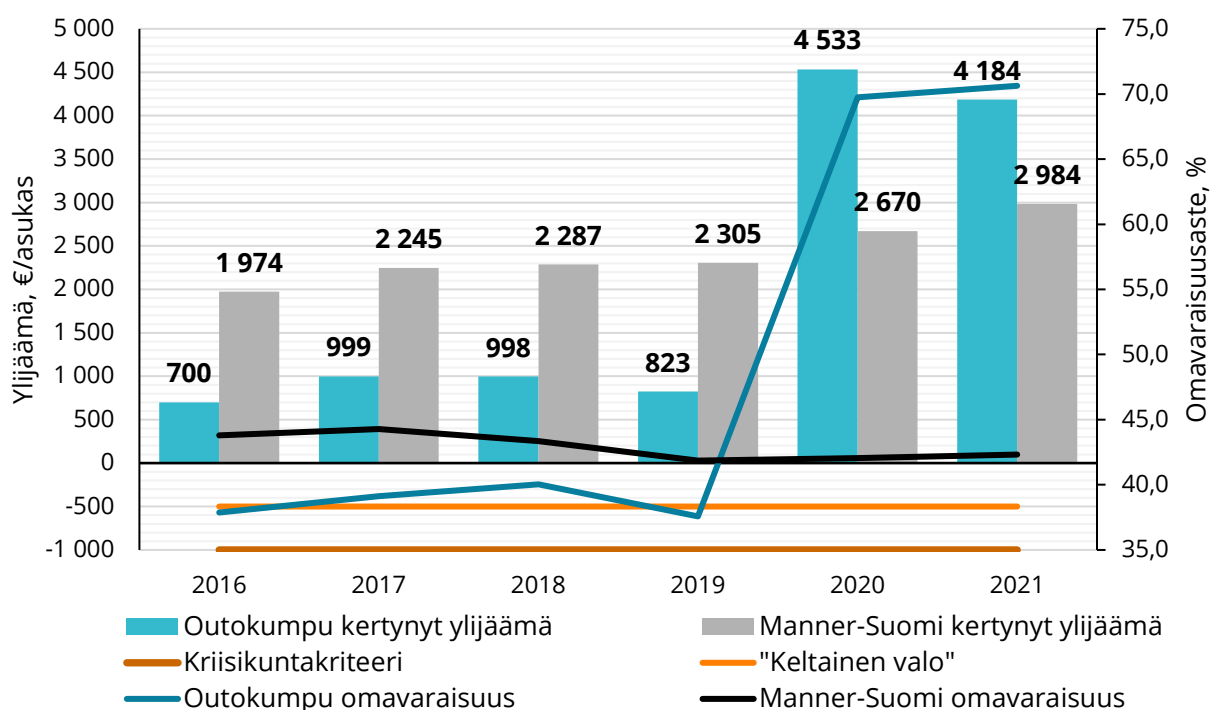
Seuraavaksi tarkastellaan Outokummun viime vuosien taloudellista kehitystä kuntalaissa (410/2015) määriteltyjen rahoituksen riittävyyttä ja vakavaraisuutta kuvaavien talouden tunnuslukujen pohjalta. Lain mukaan tunnuslukujen raja-arvojen täytyessä kunta voidaan todeta kriisikunnaksi, jolloin käynnistetään arviointimenettely, jossa selvitetään kunnan mahdollisuudet turvata asukkaalleen lakisääteiset palvelut. Laissa määritetään kuusi kriteeriä, joista kaksi kuntakonsernin taloudellista alijäämää koskevaa kriteeriä voi täytyessään

⁴⁶ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>; <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2021&active1=SSS>

yksinään käynnistää arviointimenettelyn. Myös neljä muuta kriteeriä voivat yhdessä käynnistää menettelyn niiden kaikkien täyttyessä kahtena peräkkäisenä vuotena. Lisäksi taloudellisille tunnusluvuille on esitetty (HE 280/2018) myös väljemmät raja-arvot, ns. ”keltaiset valot”, jotka eivät johda arviointimenettelyn käynnistämiseen, mutta joiden täyttyessä kunnan tulisi kiinnittää erityistä huomioita taloutensa kehitykseen ja analysointiin.

Yksi parhaista kunnan taloudellista tilaa kuvaava tunnusluku on kertynyt ylijäämä. Se ei kuvaa kunnan senhetkistä tilaa, vaan pidemmän aikavälin kehitystä. Ylijäämä kasvattaa kunnan vakavaraisuutta eli alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Toinen kuntakonsernin vakavaraisuutta kuvaava mittari on omavaraisuusaste. Se ilmaisee, kuinka suuri osa konsernin pääomasta on omaa pääomaa. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä voi käynnistää ns. kriisikunnan arviointimenettelyn, mikäli kunta ei ole kattanut alijäämää neljässä vuodessa. Menettely voidaan käynnistää myös, mikäli viimeisimmässä konsernitilinpäätöksessä kertynyttä alijäämä on vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltävässä vähintään 500 euroa asukasta kohden. (Rainio 2018⁴⁷, Kuntaliitto 2020⁴⁸.)

Outokummun kuntakonsernin kertynyt ylijäämä vuonna 2021 oli 4 184 euroa asukasta kohden. Vuosina 2016–2019 kertynyttä ylijäämää oli vajaat 1 000 euroa asukasta kohden, mutta vuonna 2020 ylijäämä kasvoi todella merkittävästi. Samalla myös Outokummun omavaraisuusaste nousi isolla harppauksella vajaasta 40 prosentista noin 70 prosenttiin. Vuonna 2021 Outokummun omavaraisuusaste oli 70,6 prosenttia. (Kuvio 23.)

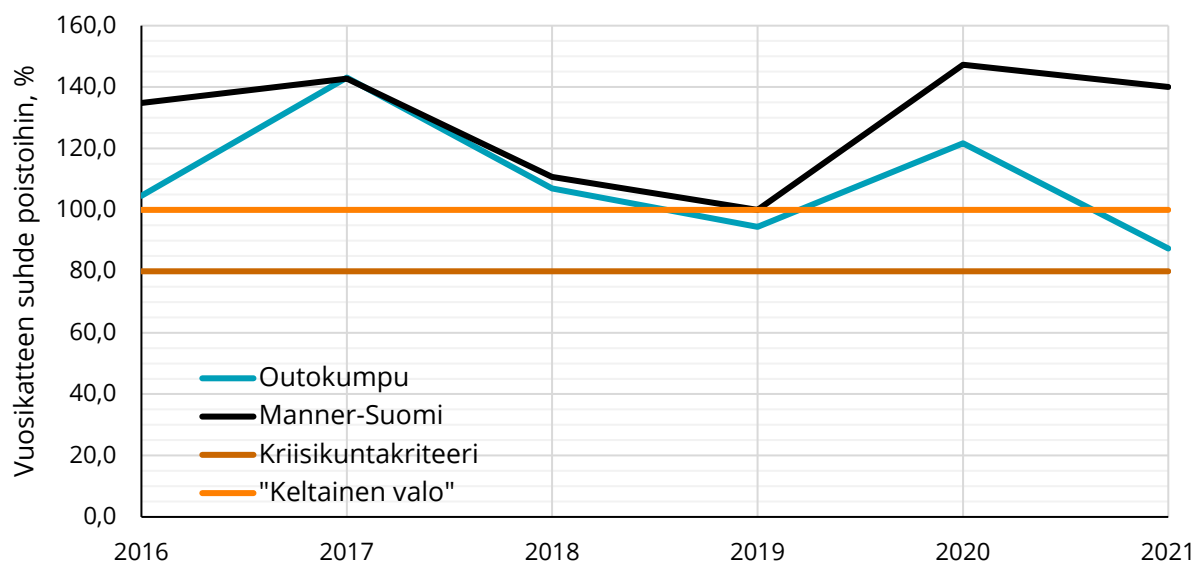
Kuvio 23. Outokummun kuntakonsernin kertynyt ylijäämä ja omavaraisuusaste vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁴⁹.

⁴⁷ Henrik Rainio (2018). Kriisikuntakriteerit muuttumassa – parempaan suuntaan <https://web.archive.org/web/20211205025019/https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2018/kriisikuntakriteerit-muuttumassa-parempaan-suuntaan> Viitattu 19.10.2021.

⁴⁸ Kuntaliitto 30.11.2020. Uudet kriisikuntakriteerit. <https://web.archive.org/web/20211019143037/https://www.kuntaliitto.fi/talous/budjetointi-ja-taloussuunnittelu/uudet-kriisikuntakriteerit> Viitattu 19.10.2021.

⁴⁹ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

Kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on yksi parhaista kunnan talouden tasapainon mittareista ja se kuvaa erityisesti kunnan lyhyen aikavälin tilannetta. Jos vuosikate riittää poistoihin, kunnan talous on tasapainossa. Kriisikuntakriteerinä on se, että vuosikate kattaa alle 80 prosenttia poistoista. "Keltaisen valon" raja-arvona pidetään vuosikatteen 100 prosentin osuutta poistoista eli tilannetta, jossa vuosikate riittää juuri ja juuri poistoihin. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.) Vuonna 2021 Outokummun kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin oli 87 prosenttia. Näin ollen se alitti "keltaisen valon" tason, mutta ei vielä täyttänyt kriisikuntakriteeriä. Sama tilanne oli myös vuonna 2019, mutta tilanne korjaantui vuonna 2020. (Kuvio 24.)

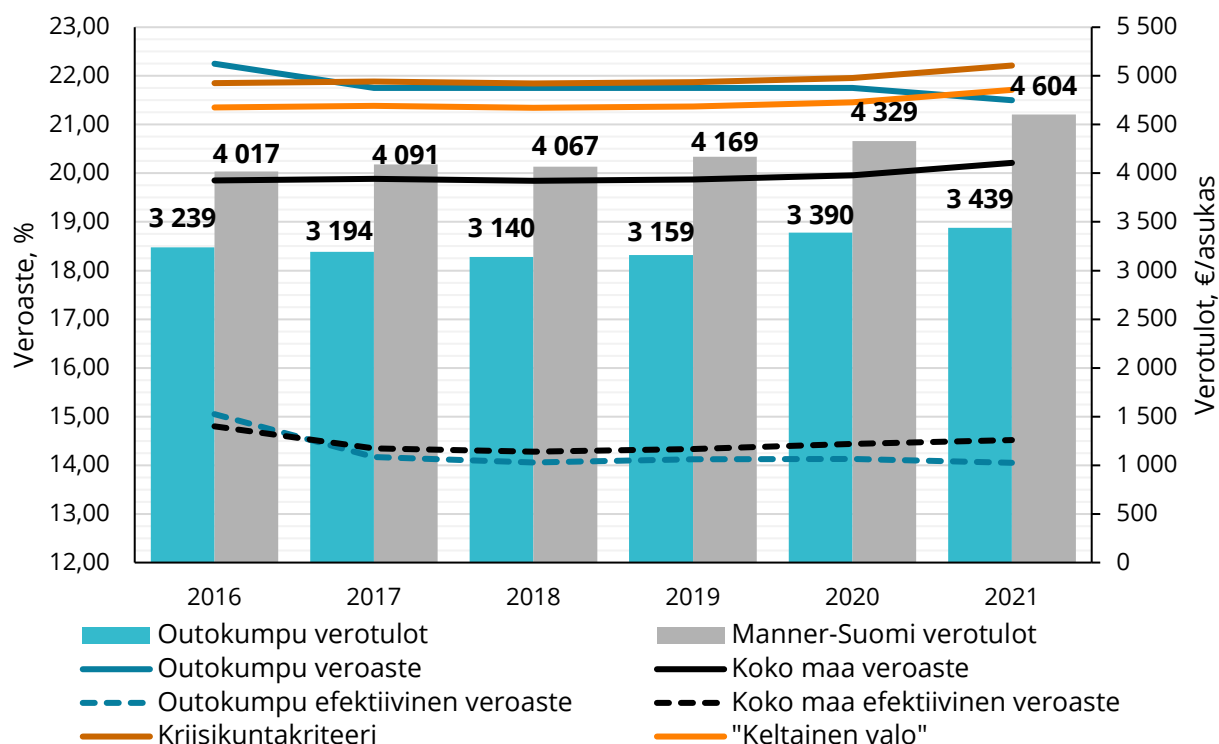
Kuvio 24. Outokummun kuntakonsernin vuosikatteen suhde poistoihin vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵⁰.

Kuntaveron on kuntien tärkein tulonlähde ja kunnilla on itsehallintoon perustuva oikeus päättää veroprosentistaan. Kriisikuntakriteerinä tuloveroprosentti kuvaa osaltaan kunnan taloudellista liikkumavaraa, sillä korkean tuloveroprosentin kunnalla on vähemmän liikkumavaraa kuin matalan veroprosentin kunnalla. Kriteerin raja-arvona on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä koko maan keskiarvoa korkeampi tuloveroprosentti. "Keltaisen valon" raja-arvona on 1,5 prosenttiyksikköä keskimääräistä korkeampi tuloveroprosentti. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Outokummun tuloveroprosentti oli 21,50 vuonna 2021, mikä oli 1,3 prosenttiyksikköä koko maan keskiarvoa korkeampi. Kriisikuntakriteerin rajana vuonna 2021 oli 22,21 prosentin veroaste. Outokummun tuloveroaste laski vuosina 2016–2021 kahdesti; ensin vuonna 2017 22,25 prosentista 21,75 prosenttiin ja uudelleen vuonna 2021. Outokumpu sai vuonna 2021 verotuloja 3 439 euroa asukasta kohden. Vuonna 2021 Outokummun verotulot olivat noin 75 prosenttia koko maan keskiarvosta, vaikka Outokummun veroaste oli maan keskiarvoa korkeampi. Tämä kertoo Outokummun keskiarvoa matalammasta tulotasosta ja siten heikomasta veronmaksukyvyistä. Vaikka Outokummun nimellinen tuloveroprosentti oli 21,50, oli kunnan todellinen (efektiivinen) veroaste vuonna 2021 vain 14,05 prosenttia. Efektiivinen veroaste kertoo maksuunpannun kunnallisveron suhteen ansiotuloihin ja huomioi kunnallisverotuksessa tehtävät erilaiset vähennykset. Vähennykset painottuvat alemmille

⁵⁰ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

tulotasoille, jolloin efektiivinen veroaste on alhaisempi. Mitä pienempi nimellisen ja efektiivisen veroasteiden erotus on, sitä maksukykyisempiä kuntalaiset ovat. Vuonna 2021 Outokummun nimellisen ja efektiivisen veroasteen erotus oli 7,45 prosenttiyksikköä, kun koko maan keskimääräinen erotus oli 5,69 prosenttiyksikköä. (Kuntaliitto 2019⁵¹, Kuvio 25.)

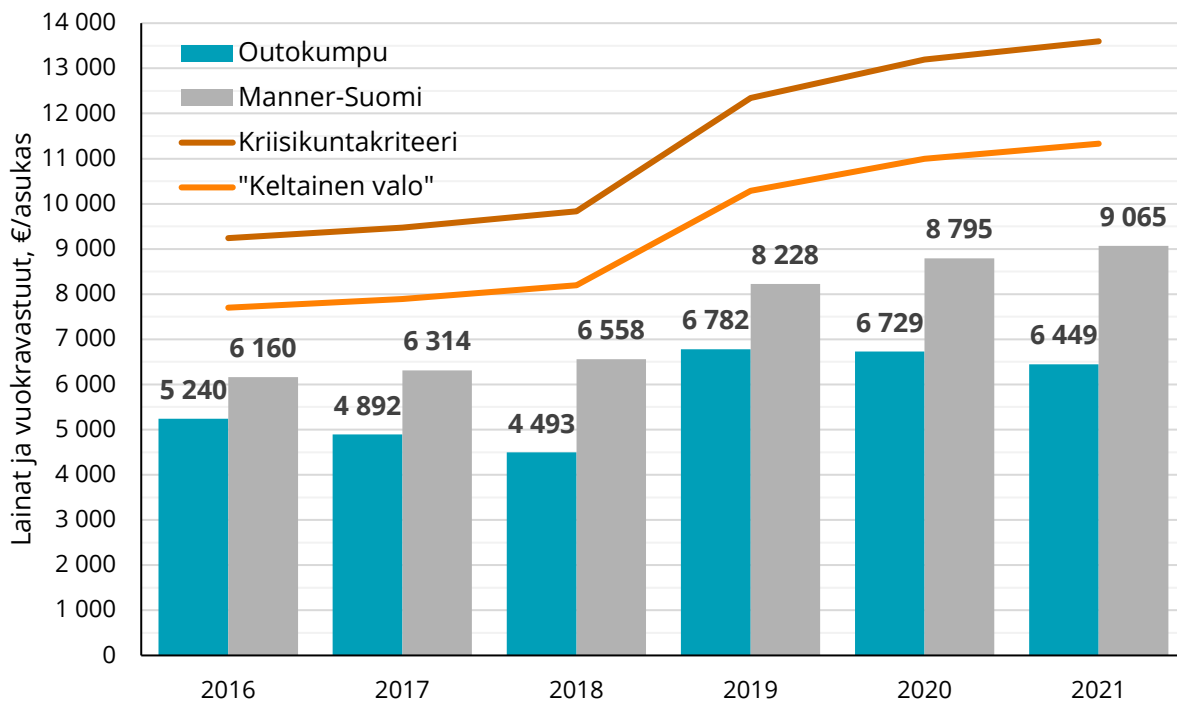
Kuvio 25. Outokummun tuloveroaste sekä verotulot vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵².

Lainakannalla tarkoitetaan kunnan tai konsernin korollista vierasta pääomaa, käytännössä velkaa. Velan maksuvelvoitteet ovat usein kiinteitä ja ne on pystyttävä hoitamaan, vaikka kuntakonsernin tulos heikkenisi. Tämän vuoksi lainat ovat yksi kriisikuntakriteereistä. Vuodesta 2022 alkaen kriteeristössä huomioidaan lainamäärän lisäksi myös vuokravastuut. Tämä kuvastaa paremmin kunnan taloudellista todellisuutta nykypäivänä, kun esimerkiksi kiinteistöjen leasing-järjestelyt ovat yleistyneet. Kriisikuntakriteerin raja-arvo on 50 prosenttia ja "keltaisen valon" raja-arvo 25 prosenttia koko maan keskimääräistä korkeammat laina- ja vuokravastuut. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Outokummun kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut olivat 6 449 euroa asukasta kohden vuonna 2021. Konsernin lainojen ja vuokravastuiden määrä on vuosina 2016–2021 laskenut vuosittain lukuun ottamatta vuotta 2019. Vuoteen 2018 asti laskelmassa on huomioitu ainoastaan konsernin lainat, mutta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Vuokravastuiden osuus Outokummun tunnusluvusta vuosina 2019–2021 vaihteli 1 600 ja 1 800 euron välillä ollen noin neljännes lainoista ja vuokravastuista. (Kuvio 26.)

⁵¹ Kuntaliitto 18.11.2019. Kuntien veroprosentit ja efektiiviset veroasteet. [https://web.archive.org/web/20211019085353/https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit-ja-efektiiviset-veroasteet](https://web.archive.org/web/20211019085353/https://www.kuntaliitto.fi/talous/verotus/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit/kuntien-veroprosentit-ja-efektiiviset-veroasteet) Viitattu 19.10.2021.

⁵² <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

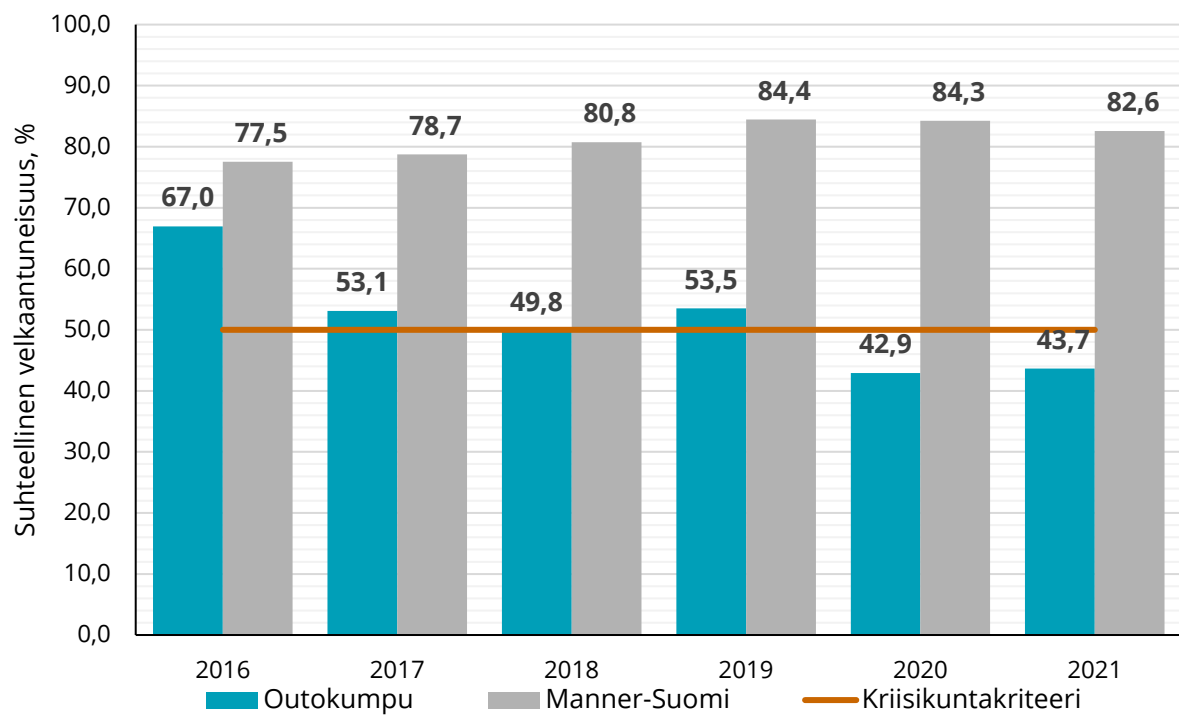

Kuvio 26. Outokummun kuntakonsernin lainat ja vuokravastuut vuosina 2016–2021. Vuoteen 2018 asti on huomioitu ainoastaan konsernin lainakanta, vuodesta 2019 alkaen myös vuokravastuut. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵³.

Yksi kuntakonsernin vakavaraisuutta kuvaava tunnusluku on suhteellinen velkaantuneisuus. Se mittaa tuottojen riittävyyttä velkojen hoitoon eli kuinka paljon konsernin käyttötuuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä vähäisempää suhteellinen velkaisuus on, sitä paremmat mahdollisuudet kuntakonsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella. Suhteellinen velkaantuneisuus oli vuoteen 2021 asti yksi kriisikuntakriteeri ja sen raja-arvo oli vähintään 50 prosentin velkaantuneisuus. Vuodesta 2022 alkaen kuntakonsernin velanhoitokykyä kuvaava laskennallinen lainanhoitokate korvasi suhteellisen velkaantuneisuuden kriisikuntakriteerinä. Laskennallinen lainanhoitokate ilmaisee vuosikatteen suhteen lainojen korkokuluihin ja laskennallisiin lyhennyksiin. Laskennallinen lainanhoitokatte kriisikuntakriteerin raja-arvo on 0,8 ja keltaisen valon raja-arvo 1,0 eli tilanne, jossa konsernin vuosikate riittää juuri ja juuri lainanhoitokulujen kattamiseen. (Rainio 2018, Kuntaliitto 2020.)

Outokummun kuntakonsernin suhteellinen velkaantuneisuus oli 43,7 prosenttia vuonna 2021. Outokumpu pienensi velkataakkaansa vuonna 2017 peräti 14 prosenttiyksiköllä. Velka-aste on jatkanut sen jälkeen laskuaan. Outokummun velka-aste oli vuonna 2016 vielä 67,0 prosenttia, mutta laski vuoteen 2020 mennessä 42,9 prosenttiin, jolloin se myös alitti selvästi 50 prosentin kriisikuntakriteerin. Manner-Suomen keskimääräinen suhteellinen velkaantuneisuus kasvoi tarkastelujaksolla 77,5 prosentista 83 prosenttiin. (Kuvio 27.)

⁵³ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

Kuvio 27. Outokummun suhteellinen velkaantuneisuus vuosina 2016–2021. Lähde: Kuntaliitto, Kuntatalouden tilastot⁵⁴.

⁵⁴ <https://www.kuntaliitto.fi/talous-ja-elinvoima/kuntatalouden-tilastot>

6 STRATEGISET VALINNAT JA UUSIUTUMINEN

Outokummun kaupungin missiona on hyvinvoivat ihmiset ja elinvoimainen kaupunki. Outokummun vahvuutena on kaupungin kokoon suhteutettuna erinomaiset palvelut. Kaupungin keskustaa kutsutaan hyvinvointikampukseksi, joka pitää sisällään Kummun E-9-koulun, kirjastot, Kulttuuritalo Maritan, urheilutalo-uimahallin, jäähallin, jalkapallo- ja yleisurheilukentän, lenkkipolut ja hiihtoladut. Outokummun kirjasto kuuluu Vaara-kirjastoihin ja kirjastosta voi lainata myös urheiluvälineitä. Lisäksi hyvinvointikampukselle on rakennettu rullalautailun mahdollistava skeittiparkki Leader-hankkeena 2018–2019 (Hyrrä-tietopalvelu⁵⁵). Palvelujen ohella kaupungin vahvuutena on teollisuustyöpaikkojen määrä ja korkea työpaikkaomavaraisuus (yli 100) (Kaupungin konsernistrategia⁵⁶ 2022–2025).

Outokummun kaupunkikonsernin strategia jakautuu kolmeen temaattiseen tavoitekokonaisuuteen: 1) Myönteinen ja houkutteleva imago 2) Viihtyisä, ihmisläheinen ja turvallinen kaupunki (erityisesti lapset ja nuoret huomioiden) ja 3) Toimeen tarttuva ja yritysystävällinen. Kuntalaisten hyvinvoinnin vahvistamisen keskiössä ovat lapset ja nuoret, jotka nähdään aktiivisina toimijoina luomassa omalta osaltaan lapsiystävällistä kaupunkia. Lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuudet toteutuvat mm. nuorisovaltuustossa, alle kouluikäisten lapsiparlamentissa sekä oppilas- ja opiskelijatoimikunnissa. Lasten ja nuorten harrastepaikkoja kehitetään ja tarjotaan avoimia liikuntavuoroja matalalla kynnyksellä. Lasten ja nuorten omaan ideointiin perustuvaa avointa toimintaa halutaan kehittää. Kaikille nuorille pyritään tarjoamaan kesätyöpaikka. (Konsernistrategia 2022–2025)

Outokummun kaupungin johtoryhmä on nimetty kaupungin hyvinvointiryhmäksi kaupunginhallituksen päätöksellä. Lisäksi kaupungissa on nimetty hyvinvointikoordinaattori. Kaupungin ja järjestöjen välisiä hyvinvointikumppanuuksia mahdollistetaan aktiivisesti. Järjestöyhteistyössä keskeinen toimija on Okujane, jolla on yhdistystoimintoja kokoava ja kehittävä rooli. Kaupunkilaisten osallisuutta on vahvistettu pitkäjänteisesti mm. kaupunginhallituksen alaisessa osallisuus- ja yhteisötoimikunnassa. Outokummussa on järjestetty vuosina 2019 ja 2020 osallisuusviikko, jonka aikana mm. yhdistykset ovat esitelleet toimintaansa. Outokummun kaupunginvaltuuston kokoukset on videoitu vuodesta 2019 lähtien. Lisäksi on järjestetty kuntalaiskyselyjä mm. uudesta konsernistrategiasta sekä kaupungin viestinnästä. (Hyvinvointikertomus). Outokummussa on otettu käyttöön myös osallistuva budjetointi siten, että kuntalaisilta kerättiin ideoita 20 000 euron käyttökohteista. Saaduista ehdotuksista kuntalaiset äänestivät ja eniten ääniä saaneita kohteita toteutetaan budjetin puitteissa⁵⁷.

Outokummun hyvinvointisuunnitelma pitää sisällään elinvoimaan ja työllisyyteen, hyvinvointipalveluihin sekä kaupunkilaisten osallisuuteen ja kaupunkirakenteeseen liittyviä tavoitteita. Hyvinvointia edistävää palvelutarjontaa kehitetään aktiivisesti ja tarvelähtöisesti (konsernistrategia 2022–2025). Hyvinvointisuunnitelmasta johdettuja toimenpiteitä kirjataan vuosittain talousarvioon toteutettaviksi toimiksi. Tavoitteiden toteutumista seurataan

⁵⁵ Ruokaviraston tietopalvelu. https://tietopalvelu.ruokavirasto.fi/QvAJAXZfc/opendoc.htm?document=Published/raportointi.qvw&Sheet=SH_HR_FI&anonymous=true

⁵⁶ Lähteet: Kumpukartta. Outokummun kaupungin konsernistrategia 2022–2025, Outokummun kaupungin laaja hyvinvointikertomus 2022–2025, Outokummun kaupungin viestintäsuunnitelma 2022.

⁵⁷ Outokummun kaupungin verkkosivut: <https://www.outokummunkaupunki.fi/> (luettu 3.10.2022)

ja raportoidaan osavuosikatsauksissa. Vuoden 2022 talousarvioon kirjattiin työllisyyttä edistäviä, kaupunkilaisten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä vahvistavia sekä yrittäjyyttä edistäviä toimia (yrittäjyyskasvatus). Lisäksi kirjattiin yhtäältä lasten ja nuorten sekä toisaalta ikäihmisten hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä. Rahoitettaviin toimenpiteisiin kuului myös päihteiden käyttöä vähentäviä sekä asuinympäristön viihtyisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä lisääviä toimia. Outokumpu tavoittelee Unicefin Lapsiystävällinen kunta -statusta. (KH 23.5.2022⁵⁸; Hyvinvointikertomus)

Vuodesta 2019 lähtien Outokummussa on valmisteltu aluksi vapaaehtoistyönä ja myöhemmin hankkeena (rahoitus ympäristöministeriö) hyvinvointiosuuskunnan perustamista. Osuuskunta järjestäisi uudella tavalla kaupunkilaisten asumista sekä elämisessä tarvittavia palveluja. Ihmisten kotona asumista tuettaisiin nykyisiä palveluita kokonaisvaltaisemmilla palveluilla. Hankkeen tavoitteena on luoda Outokummun kaupungin ikääntyvän väestönsosan tarpeisiin välimuotoisen asumisen toiminnallinen organisaatio, joka yhdistää vapaaehtoisen kansalaistoiminnan julkisiin ja yksityisiin palveluihin tarjoamalla hallinnon sektorit ja palvelutuotannon rajapinnat ylittävän, yhteisöllisen alustan. (Kaupungin verkkosivut⁵⁹ ja KH 23.5.2022)

Outokummun kaupungin työllisyyspalvelut auttavat erityisesti nuoria aikuisia ja pitkään työttömänä olleita löytämään sopivia palveluja ja työllistymään. Outokumpu on mukana Joensuun seudun työllisyyden kuntakokeilussa sekä Topakka- ja YTYÄ-hankkeissa. Työllisyyden kuntakokeilussa kehitetään toimintamallia ja valmistaudutaan vuoden 2024 alussa tapahtuvaan työllisyydenhoidon uudistukseen. YTYÄ – yhteistyöllä tuloksiin -hanke on Liperin, Kontiolahden ja Polvijärven kuntien sekä Outokummun kaupungin yhteinen työllisyys-hanke. Vuosina 2020–2022 toteutettavassa ja Liperin hallinnoimassa hankkeessa tavoitellaan työttömyyden vähentämistä sekä pitkäaikaistyöttömyyden ennaltaehkäisyä. Topakka-hanke puolestaan tarjoaa apua työkyvyn selvittelyyn. Topakka on Joensuun kaupungin työllisyyspalvelujen hallinnoima hanke, jossa Joensuun ja Outokummun lisäksi mukana ovat Kitee, Liperi ja Tohmajärvi. Molemmat työllisyys-hankkeet ovat ESR-osarahoitteisia. (Outokummun kaupungin ja Joensuun kaupungin verkkosivut⁶⁰, RR-tietopalvelut⁶¹).

Yksi kaupunkikonsernin strategian painopisteistä on myönteisen ja houkuttelevan imagon luominen. Outokummun kaupungilla on viestintäsuunnitelma, jossa on määritelty viestintän tavoitteet, vastuut, organisointi ja seuranta (viestintäsuunnitelma). Kaupunki haluaa panostaa ammattimaiseen viestintään ja markkinointiin palkkaamalla viestintä- ja tapahtumapäällikön (KH 17.10.2022).

Tavoitteena on taata viihtyisä ja turvallinen asuin- ja elinympäristö kaikille kaupunkilaisille. Hyvin hoidetun kaupunkiympäristön, yhteisten tapahtumien ja esimerkiksi siirtolapuutarha-alueen odotetaan lisäävän asuinympäristön viihtyisyyttä. Vireä kansalaisyhteisunta, ennaltaehkäisevät palvelut, hyvät vapaa-ajanviettomahdollisuudet, elävä kaupunkikulttuuri ja kunnossa olevat kiinteistöt luovat turvallisuutta ja lisäävät viihtyisyyttä (konsernistrategia 2022–2025). Outokummun maisemallisessa kehittämisessä yhteistyötä on tehty Aalto

⁵⁸ Lähteet: Outokummun kaupunginhallituksen pöytäkirjat 2022.

⁵⁹ <https://www.outokummunkaupunki.fi/> (luettu 3.10.2022)

⁶⁰ <https://www.joensuu.fi/tyoelama-ja-yrittajyys>

⁶¹ Rakennerahastotietopalvelu. <https://www.eura2014.fi/rrtiepa/>

yliopiston maisema-arkkitehtuurin koulutusohjelman kanssa⁶². Konsernistrategian tavoitteisiin kuuluu myös toimivan asiointiliikenteen ja julkisen liikenteen kehittäminen. MAA-Seutu asioille -hankkeella (2021–2022 maaseuturahasto/Leader-hanke) kehitetään MAAS-konseptin (Mobility as service) mukaista liikkumismallia Outokummun kylien ja kaupungin keskustan välistä asiointiliikennettä. Hankkeessa selvitetään kuntalaisten liikkumistarpeita ja kehitetään matkaketjuja niin, että siinä voidaan yhdistää asiointiliikennettä Siun soten ja kaupungin palveluihin sekä järjestöjen ja muiden toimijoiden toimintoihin. (Hyrrä-tietopalvelu)

Outokummussa on suhteellisen uusi yhtenäiskoulu, uusi sote-asema ja uusi pelastusasema on rakenteilla. Uudisrakentamisessa halutaan suosia puurakentamista, mikäli se on taloudellisesti mahdollista. (Konsernistrategia 2022–2025). Kaupungin kiinteistöyhtiö on joutunut sopeuttamaan asuntokantaa vähenevän väestöön. Kehitys näkyy taloudellisena rasitteena vuosittaisen käyttötalouden ja pitkän aikavälin taloudellisessa kantokyvyssä, mikä vaikeuttaa investointeja asuntojen korjauksiin. (KH 23.5.2022) Vähenevistä palvelutarpeista huolimatta tarvetta on myös kohtuuhintaisille ja laadukkaille vuokra-asunnoille. (Konsernistrategia 2022–2025).

Outokummussa korostetaan kulttuurikaupungin imagoa. Tätä kuvaa vahvistavat esimerkiksi kulttuurikeskus Marita, Riverian kulttuurialan koulutus, kaupungin taitelijayhteisö ja Vanhan Kaivoksen alueella sijaitseva kansainvälinen taitelijaresidenssi. Kulttuurin ajatellaan lisäävän kaupungin elinvoimaa ja hyvinvointia. Luovien alojen toimijoiden ja yrittäjien toivotaan löytävän kaupungin hyvät olosuhteet. (Konsernistrategia 2022–2025). Kulttuuritalo-Maritaa Outokummun kaupunki on kehittänyt maaseuturahaston tuella 2015–2016 Leader-hankkeena. Outokummun kaupunki on saanut maaseuturahaston tukea (2022–2023/Leader) Outo valo -tapahtuman kehittämiseen ja toteuttamiseen. Outo valo on viikon kestävä valotaiteen ja valoteemainen yhteisötaiteen vuosittain järjestettävä tapahtuma. (Hyrrä-tietopalvelu.)

Outokummun matkailua on kehitetty erityisesti Vanhan Kaivoksen ympärille sekä Särkiselän Erä- ja luontokeskukseen. Erä- ja luontokeskuksen reitistöjä ja opasteita on uudistettu maaseuturahaston tuella Leader-hankkeena (Hyrrä-tietopalvelu). Matkailun kehittäminen ja kaupungin matkailuneuvonta on Matkakumpu Oy:n tehtävänä. Outokummulle on tehty vastuullisen matkailun toiminta- ja kehittämissuunnitelma 2022–2025 Uuteen nousuun nimisessä hankkeessa. Hankkeen hallinnoijana oli Outokummun matkailijayhdistys ry. Hanke toteutettiin yhteistyössä Matkakumpu Oy:n kanssa ja hankerahoitusta saatiin Pohjois-Karjalan maakuntaliiton Akke-ohjelmasta. (KH 17.10.2022)

Outokummun kaupunki on mukana Pohjois-Karjalan maakuntaliiton hallinnoimassa hankkeessa "Pohjois-Karjalan virkistysreitit kansainväliseksi menestysvaltiksi" ajalla 1.5.2022–30.6.2023. Hankkeessa kootaan Pohjois-Karjalan virkistysreitit Outdoor Active -palveluun. Lisäksi kaupunginhallitus hyväksyi aloitteen monitoimireittien toteuttamisesta nykyisille latu- ja patikointireiteille. Tähän varataan rahoitusta vuoden 2023 budjetissa ja investointiin haetaan myös ulkopuolista rahoitusta. Monikäyttöreitti tarkoittaa sitä, että reitti soveltuu samanaikaisesti monen eri liikuntatavan käyttöön eri vuodenaikoina. (KH 13.9.2022)

⁶² <https://www.outokummunkaupunki.fi/> (luettu 6.11.2022).

Outokummun kaivoksen lakkauttamisen yhteydessä tuettiin uusien työpaikkojen syntymistä perustamalla teollisuuskylä (metalli- ja teknologia-alat). Kaupungissa onkin paljon teollisia työpaikkoja, vahvoja yrityksiä ja työpaikat ovat olleet kasvussa viimeisen vuoden aikana. Outokumpu pyrkii houkuttelemaan investointeja ja uusia yrityksiä yhteistyössä Teollisuuskylän ja Business Joensuun kanssa. Vuonna 2021 Outokumpu valittiin kolmatta kertaa Pohjois-Karjalan vuoden yrittäjäyyskunnaksi. Yritysten menestyminen on tarkoittanut myös pulaa osaavasta työvoimasta. Osaajapulaa on yritetty ratkaista houkuttelemalla vierastyövoimaa ja tekemällä säännöllisesti teollisuuskylä-kaupunki-oppilaitosyhteistyötä alan imagon muuttamiseksi ja nuorten houkuttelemiseksi alalle. Työvoiman koulutusta helpottaa se, että Outokummussa toimii ammattiopisto Riverian toimipiste, jossa voi suorittaa kone-, metalli-, kaivos- ja kulttuurialan ammattitutkintoja.

Yhtenä ratkaisuna väestön vähenemiseen ja osaavan työvoiman saatavuuden pulmiin on Outokummussa keskusteltu maahanmuuton (kiintiöpakolaiset ja työperäinen maahanmuutto) lisäämisestä ja kotoutumisen tukemisesta. Valtuustoaloitteen mukaisesti Outokummun kaupunki päätti ottaa vastaan vuosittain 30 kiintiöpakolaista, joka koostuu perheistä, joissa on alle kouluikäisiä tai kouluikäisiä lapsia. Kaupungin maahanmuuttopalveluissa luodaan matalan kynnyksen maahanmuuton malli ulkomaalaisille työntekijöille ja heidän perheilleen. Kotoutumistyössä tehdään yhteistyötä yritysten, yhdistysten, Siun soten, Riverian ja Business Joensuun kanssa. (KH 23.5.2022) Outokummun kaupungilla on päivitetty kotouttamisohjelma⁶³.

Maahanmuuttoviraston toimeksiannosta MediVida Oy perustaa Outokumpuun 200 paikkaisen vastaanottokeskuksen, jonka asukkaat sijoitetaan vapaana oleviin vuokra-asuntoihin. Vastaanottokeskuksen asukkaat tulevat pääasiassa Ukrainasta. Vastaanottokeskuksen perustamisesta on sovittu kaupungin kanssa ja keskuksen palkataan kymmenen työntekijää. (Karjalainen 14.11.2022⁶⁴; KH 21.11.2022)

Väestön vähenemiseen vastataan myös viestinnän ja markkinoinnin keinoin. Outokumpu suunnittelee toteuttavansa kampanjoita, joilla se houkuttelee uusia asukkaita etätyöntekijöistä ja kausiasukkaista. Kaupunki haluaa hyödyntää monipaikkaisuutta ja pitää esillä esimerkiksi e-kuntalaisuuden mahdollisuutta. (Konsernistrategia 2022–2025) Outokummun muuttoliike olikin 2021–2022 yllättäen kääntynyt muuttovoittoiseksi⁶⁵.

Nopeita ja kiinteitä tietoliikenneyhteyksiä on ollut saatavilla Outokummussa heikosti, mutta kiinteän laajakaistan saatavuuden oletetaan paranevan, sillä Karelnet Oy (omistaa Siika-verkko-osuuskunta Pohjois-Pohjanmaalta) selvittää valokuituverkon rakentamishalukkuutta Outokummussa. Tavoitteena laajan verkon rakentaminen Outokummun alueelle, jos löytyy riittävä määrä kiinnostuneita⁶⁶. Outokummun kaupunki toteutti EAKR:n tuella kaupungin keskuskadun nykyaikaistamisen, johon liittyi Digiväylä-idea. Digiväylä-hankekokonaisuuteen kuului digitalisaation hyödyntämistä tukeva infrarakenne, geologinen aikajana ja oppimisympäristö sekä mobiililaitteissa toimiva AR-sovellus. Lisäksi luotiin web-pohjainen

⁶³ Outokummun kaupungin kotouttamisohjelma 2020–2023.

⁶⁴ Karjalainen 15.11.2022. Outokumpuun avataan vastaanottokeskus marraskuussa.

⁶⁵ <https://www.outokummunkaupunki.fi/> (luettu 16.11.2022).

⁶⁶ <https://www.outokummunkaupunki.fi/> (luettu 3.10.2022).

järjestelmä, joka toimii palveluhakemistona Outokummun alueen palveluille, sekä asennettiin Digiväylä-infonäyttökokonaisuus keskuskadulle. (RR-tietopalvelu)

Pohjois-Karjalan vaikuttamisen kärjiksi 2024 Outokumpu esittää kaivannaistoiminnalle ja teollisuudelle tärkeiden tieyhteysien turvaamista, toisen asteen koulutuksen (erityisesti metalli- ja kaivannaisalan koulutus) turvaamista, GTK:n Mintec-laboratorion toiminnan vahvistamista ja investointeja Outokummun Teollisuuskylään. Outokummun listaan kuuluvat myös esimerkiksi tieyhteysien parantaminen, laajakaistayhteysien rahoituksen turvaaminen sekä henkilöliikenteen kokeilu Joensuun ja Kuopion välisellä rautatieosuudella. (KH 21.11.2022)